

Universiteit Utrecht

SOF versus frictie

Een analyse van de operaties *Urgent Fury*, *Gothic Serpent* en *Neptune Spear*

R. van Twist

3707458

Master Internationale Betrekkingen in Historisch Perspectief

Universiteit Utrecht, Faculteit Geesteswetenschappen

Onder begeleiding van dr. C.P.M. Klep

Tweede lezer prof. dr. J. Hoffenaar

30 mei 2016

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Theoretisch kader	8
1.1. Special Operations Forces en speciale operaties	8
1.2. Fricctie	9
1.3. Het raamwerk van McRaven	10
1.4. De beginselen van McRaven	11
Hoofdstuk 2: Operatie Urgent Fury, Grenada 1983	12
2.1. Inleiding	12
2.2. Uitvoering	14
2.3. Analyse	18
2.4. De som der delen	25
Hoofdstuk 3: Operatie Gothic Serpent, Somalië 1993	28
3.1. Inleiding	28
3.2. Uitvoering	30
3.3. Analyse	33
3.4. De som der delen	41
Hoofdstuk 4: Operatie Neptune Spear, Pakistan 2011	45
4.1. Inleiding	45
4.2. Uitvoering	51
4.3. Analyse	54
4.4. De som der delen	60
Hoofdstuk 5: Conclusie	63
Literatuurlijst	67

Inleiding

Om de nationale belangen te behartigen en te beschermen, beschikt vrijwel elke natie ter wereld over een krijgsmacht. Deze is inherent met conflict verbonden. In een recent rapport onderscheidt het Den Haag Centrum voor Strategische Studies (HCSS) zeven strategische functies van een defensieorganisatie in een conflict. Deze zijn anticiperen, voorkomen, afschrikken, beschermen, interveniëren, stabiliseren en normaliseren.¹ Vrijwel elke krijgsmacht ter wereld heeft eenheden tot haar beschikking die aan zwaardere eisen moeten voldoen en andersoortige operaties uitvoeren dan haar conventionele eenheden. Dergelijke eenheden staan te boek als *Special Operations Forces* (SOF). Een land dat veel van zijn SOF-capaciteiten gebruik maakt in zijn buitenlandbeleid is de Verenigde Staten. SOF-eenheden zijn bij uitstek een strategisch middel, een instrument in de gereedschapskist van de politiek.²

Maar waarom dit onderwerp? Stelde de militair-strategen en historicus Colin Gray in 1999 nog dat de Amerikaanse krijgsmacht niet *SOF-minded* was,³ het afgelopen decennium is de omvang en het gebruik van SOF enorm toegenomen. In de huidige Amerikaanse doctrine staat het gebruik van SOF zelfs centraal, binnen de *Network Centric Warfare*.⁴ Dit blijkt ook uit de cijfers. In 2013 vonden gemiddeld twaalf SOF-operaties per etmaal plaats. In tien jaar tijd steeg het Amerikaanse SOF-budget van 2,3 naar meer dan tien miljard dollar. In dezelfde tijdsspanne steeg het aantal vlag- en opperofficieren belast met SOF-taken van negen naar meer dan zeventig.⁵ De verwachting is dat het gebruik van SOF alleen nog maar zal toenemen, omdat deze eenheden in staat zijn een disproportioneel effect te bewerkstelligen vergeleken met hun omvang. Vanuit historisch oogpunt is het daarom interessant om te onderzoeken hoe de Amerikaanse krijgsmacht in het verleden haar SOF-eenheden heeft ingezet.

Het geheime karakter van SOF-operaties maakt dat deze tot de verbeelding spreken. Wie op internet zoekt op SOF-operaties, komt al snel uit op een veelheid aan boeken en memoires, met titels als *Warrior Elite: 31 Heriocs Special-Ops missions from the raid on Son Tay to the Killing of Osama Bin Laden*. Ook door het uitbrengen van films groeit de publieke

¹ M. Gehem e.a., *Special Operations Forces: Schaduwkrijgers in het licht van de toekomst* (Den Haag 2015) 34.

² Gehem e.a., *Special Operations Forces*, 12-13.

³ C.S. Gray, 'Handful of Heroes on Desperate Ventures, When do Special Operations Succeed?' *Parameters* 29:1 (1999) 2-24, 4-5.

⁴ F. Osinga, 'The Rise of Military Transformation' in: T. Terriff, F. Osinga en T. Farrell (eds.), *A Transformation Gap? American innovations and European Military Change* (Stanford 2010) 14-34, 21-25.

⁵ L. Robinson, 'The Future of US Special Operations Forces' Council of Foreign Relations, Council Special Report No. 66 (2013) 3, 4, 6.

belangstelling voor speciale eenheden. Bij dergelijke boeken en films ontbreekt het aan een gedegen, uitgebreide en wetenschappelijke analyse van deze operaties.

SOF-eenheden specialiseren zich in onconventionele oorlogsvoering.⁶ Als zodanig zijn zij in te zetten binnen elke fase van het conflict zoals geschetst in de eerste alinea. Daarnaast is in de loop der jaren duidelijk geworden dat SOF, mits adequaat ingezet, buitengewoon geschikt zijn voor inzet binnen de context van *counterinsurgency*.⁷ Recent ligt de nadruk binnen de Amerikaanse SOF-gemeenschap op het opbouwen van capaciteiten en vermogens bij vreemde krijgsmachten. Voorbeelden zijn de trainingen in Irak en de *Flintlock*-oefeningen die plaatsvinden in Afrikaanse staten die behoefte hebben aan een eigen *counterinsurgency*-capaciteit.⁸ Het effect van dergelijke inspanningen is echter lastig meetbaar, met name vanwege de vaak langdurige inzet die met dit type activiteiten gepaard gaat.

Heel anders ligt het bij de zogeheten *direct action*, het type inzet waarbij SOF geweld toepassen in een tactische operatie om een strategisch doel te bereiken. Onder *direct action* valt een veelheid aan operaties, waaronder bevrijdingsacties, sabotage en *targeted killing*.⁹

Deze scriptie heeft tot doel een drietal van deze Amerikaanse *direct action* operaties te analyseren. De eerste is het SOF-element binnen operatie *Urgent Fury*, waarbij de VS in 1983 Grenada binnenviel. De tweede operatie betreft operatie *Gothic Serpent* in 1993, waarbij SOF-eenheden een Somalische krijgshoofd in Mogadishu trachtten gevangen te nemen. De derde is operatie *Neptune Spear* in Pakistan waarbij in 2011 Osama Bin Laden om het leven werd gebracht.

Maar waarom deze drie operaties? Ten eerste beperkt de keuze voor Amerikaanse operaties het aantal variabelen. Verder maakten SOF-eenheden bij alle drie de operaties gebruik van helikopters om het doelwit te bereiken. Voorts zijn de operaties voldoende in tijd van elkaar gescheiden. Daarnaast is er ook een meer praktische reden. Over het algemeen komen juist die operaties in de publieke en academische belangstelling die door hun ver- en afloop niet te ontkennen zijn.

Voor het analyseren van bovengenoemde operaties wordt gebruik gemaakt van de gezaghebbende analyses van de Amerikaanse admiraal William McRaven. In zijn centrale studie *Spec Ops. Case studies in Special Operations Warfare: Theory and Practice* schetst hij een raamwerk om SOF-operaties te analyseren. Zoals McRaven opmerkt, kunnen speciale

⁶ A. White, 'Special Operations in Recent Areas of Conflict' *Military Technology* 40:3 (2016) 12-18, 13.

⁷ Gehem e.a., *Special Operations Forces*, 9, 24-26.

⁸ White, 'Special Operations in Recent Areas of Conflict', 13, 15-18.

⁹ Gehem e.a., *Special Operations Forces*, 35-36.

eenheden door het toepassen van de beginselen van oorlogsvoering de Clausewitziaanse frictie tot een aanvaardbaar niveau terugbrengen.¹⁰ Het raamwerk van McRaven wordt in het theoretisch kader nader toegelicht.

De hoofdvraag luidt daarom als volgt. *Hoe valt de analyse aan de hand van McRaven uit bij de SOF-operaties Urgent Fury, Gothic Serpent en Neptune Spear en hoe speelt frictie een rol in deze analyse?* Dit levert de volgende deelvragen op, die tevens de opbouw van dit stuk bepalen.

- Wat zijn speciale operaties, wat zijn *Special Operations Forces* en wat maakt hen geschikt voor speciale operaties?
- Wat is het raamwerk van McRaven?
- Wat is Clausewitziaanse frictie?
- Hoe valt de analyse van het SOF-component van *Urgent Fury* uit?
- Hoe valt de analyse van *Gothic Serpent* uit?
- Hoe valt de analyse van *Neptune Spear* uit?

Bij elke operatie gaan dingen volgens plan of juist helemaal niet. Het militaire bedrijf is bij uitstek gebaat bij een grondige analyse van het eigen optreden. De Amerikaanse militair-historicus Williamson Murray merkt zelfs op dat krijgsmachten de volgende oorlog doorgaans verliezen, als ze alleen die aspecten van de vorige oorlog bestuderen die de organisatie in het zonnetje zetten.¹¹

Het is echter juist de taak van de historicus om ongemakkelijke, zelfs pijnlijke vragen te stellen en te beantwoorden, iets wat in zekere zin de tragiek van zijn vak is (zie de recente discussies over de mate waarin Nederlandse militairen oorlogsmisdaden begingen in het voormalig Nederlands-Indië, of de Nederlandse betrokkenheid dan wel afzijdigheid bij de Jodenvervolgung).

In tegenstelling tot wat Murray beweert, is het naar mijn mening mogelijk om als niet-militair militaire operaties te analyseren, mits voorzien van de goede bronnen en een academische achtergrond.¹² Het is ook de taak van de historicus om zich in te voelen in zijn

¹⁰ W.H. McRaven, *Spec Ops. Case studies in Special Operations Warfare: Theory and Practice* (Novato 1995) 1.

¹¹ W. Murray, 'Thoughts on military history and the profession of arms' in: W. Murray en R.H. Sinnreich (eds.), *The Past as Prologue: The Importance of History to the Military Profession* (Cambridge 2006) 78-92, 79.

¹² Murray, 'Thoughts on military history and the profession of arms', 82.

onderwerp. Om de historicus Wim Klinkert te parafaseren bij een college: ‘Als de historicus zich niet kan inleven, kunnen we het vak wel opdoeken’.¹³

Zoals reeds genoemd werkt deze scriptie met de *benefit of hindsight*. Dit stuk wordt niet onder gevechtsomstandigheden geschreven en achteraf lijken beslissingen op de grond op basis van de nu beschikbare informatie soms onlogisch. Hier komt nog bij dat het menselijk beslissingsvermogen zijn grenzen kent.¹⁴

Daarnaast wordt deze studie beperkt door de beschikbaarheid van bronnen. Door de aard van de operaties is het bronnenmateriaal vrijwel geheel Amerikaans. Militaire rapporten worden niet alleen geschreven ter verslaglegging, maar ook om betrokkenen uit de wind te houden, te prijzen of juist de schuld in de schoenen te schuiven. Waar mogelijk zijn deze bronnen wel gebruikt, waarbij vooral de beschikbaarheid een rol speelde. Een voorbeeld hiervan is het gepubliceerde verslag van de commissie die operatie *Urgent Fury* onderzocht. De stukken die betrekking hebben op het optreden van de speciale eenheden zijn netjes verwijderd.¹⁵

Daarnaast is er veel secundaire literatuur beschikbaar. Vrijwel alle bronnen die betrekking hebben op *Urgent Fury* zijn afkomstig uit de Amerikaanse krijgsmacht. De leidende bron voor deze casus is *Urgent Fury* van de toenmalige majoor Mark Adkin. Dit werk, verschenen in 1989, ademt de patriottische geest van het Reagan- en Bush Sr.-tijdperk. De overige bronnen, overzichtswerken en scripties kennen hetzelfde manco.

Voor de casus-Somalië kan de onderzoeker niet heen om het boek *Black Hawk Down* van Mark Bowden. Dit boek heeft zich inmiddels in het collectieve Amerikaanse geheugen gegrift middels een film en een videospel.¹⁶ Andere boeken zijn geschreven door militairen die zo hun eigen mening hebben over de aanpak van de casus-Somalië, hoewel de wetenschappelijke stand van zaken rooskleuriger is dan bij de casus *Urgent Fury*. Dit geldt bijvoorbeeld voor de thesis van Marshall Ecklund en Michael McNerney. Zij passen het model van McRaven toe op onder andere de casus *Gothic Serpent*, maar binnen het concept van *personnel recovery*.¹⁷

¹³ College Wim Klinkert, Breda, 22 mei 2015.

¹⁴ Murray, ‘Thoughts on military history and the profession of arms’, 84-85.

¹⁵ ‘Full Committee Hearing On The Lessons Learned As A Result Of The U.S. Military Operations In Grenada. Hearing Before The Committee On Armed Services House Of Representatives Ninety-Eighth Congress Second Session’, 24 januari 1984 (Washington 1984) 40-41.

¹⁶ Respectievelijk *Black Hawk Down* (2001, geregisseerd door Ridley Scott) en ‘*Delta Force: Black Hawk Down*’ (2003, Novalogic).

¹⁷ M.V. Ecklund en M.A. McNerney, ‘Personnel Recovery Operations For Special Operations Forces In Urban Environments: Modelling Successful Overt And Clandestine Methods Of Recovery’ MA thesis, Naval Post Graduate School (2004).

De literatuur voor *Neptune Spear* vormt een categorie apart. Een gedeelte is geschreven door gerenommeerde journalisten zoals Mark Bowden en Peter Bergen, maar zij maken vooral gebruik van regeringsbronnen en slechts zelden van officiële documenten. Verder zijn het Amerikaanse auteurs die schrijven over een van de meest bekende speciale operaties. Het past dan slecht om openlijk kritiek te leveren op de operatie die Osama Bin Laden om het leven bracht. Onafhankelijk zijn deze bronnen dus geenszins en bovendien heerst er een felle onderlinge discussie over de gebeurtenissen.

De uitbreiding van de Amerikaanse SOF-gemeenschap en de toegenomen belangstelling hebben voor een aparte categorie literatuur gezorgd. Met regelmaat van de klok publiceren oud-SEALs hun memoires, over soms zeer recente operaties. Dit tot grote ergernis van hun voormalige collega's, die stellen dat toekomstige operaties in gevaar worden gebracht.¹⁸ Aan dit verschijnsel is zelfs een complete scriptie gewijd, overigens geschreven door een SEAL-officier.¹⁹ Helaas is het menselijk geheugen notoir onbetrouwbaar en spreken memoires over dezelfde gebeurtenis elkaar met regelmaat tegen.

Ten slotte legde de nieuwszender Al Jazeera de hand op het onderzoeksrapport van de Pakistaanse commissie die moest onderzoeken hoe het mogelijk was dat Amerikaanse eenheden ongevraagd, ongehinderd en onopgemerkt tot diep in Pakistan wisten door te dringen. Gezien het politieke klimaat in Pakistan, moet ook deze bron voorzichtig worden gebruikt.

De scriptie is als volgt opgebouwd. De eerste drie deelvragen worden in hoofdstuk 1 beantwoord en vormen het theoretisch kader. De operaties worden op chronologische volgorde behandeld in afzonderlijke hoofdstukken. Binnen deze hoofdstukken wordt eerst kort de aanleiding van de operatie geschetst, gevolgd door de voorbereidingen en de uitvoering. Vervolgens wordt de operatie geanalyseerd aan de hand van het raamwerk van McRaven. Daar waar SOF deel uitmaakten van een groter offensief, wordt geconcentreerd op het SOF-component binnen de operatie. Het geheel wordt afgesloten met een conclusie.

¹⁸ N. Kulish, C. Drew, en S.D. Naylor, 'A rift as some Navy SEALs cash in' *International New York Times* (04.04.2016).

¹⁹ F.S. Crowell, 'Navy SEALs gone wild: publicity, fame, and the loss of the quiet professional' MA Thesis, Naval Post Graduate School (2015).

Hoofdstuk 1: Theoretisch kader

1.1. *Special Operations Forces* en speciale operaties

Gezien het feit dat deze scriptie draait om de inzet van *Special Operations Forces* bij speciale operaties, behoeft het geen betoog dat een toelichting over deze twee zaken op zijn plaats is.

Er bestaat een veelheid aan definities voor speciale operaties,. De militair-strateeg en historicus Colin S. Gray geeft in een voetnoot van zijn artikel ‘Handful of Heroes on Desperate Ventures, When do Special Operations Succeed?’ een tweetal opties, maar maakt geen keuze.¹ Yarger hanteert een definitie van maar liefst twintig regels.² De Noord-Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO) definieert speciale operaties als :

‘Military activities conducted by specially designated, organized, trained and equipped forces using operational techniques and modes of employment not standard to conventional forces. These activities are conducted across the full range of military operations independently or in coordination with operations of conventional forces to achieve political, military, psychological and economic objectives. Politico-military considerations may require covert or discreet techniques and the acceptance of a degree of physical and political risk not associated with conventional operations.’³

Handzamer en conceptueler is echter de definitie van Robert Spulak. Hij stelt dat:

‘Special operations are missions to accomplish strategic objectives where the use of conventional forces would create unacceptable risks due to Clausewitzian friction. Overcoming these risks requires special operations forces that directly address the ultimate sources of friction through qualities that are the result of the distribution of the attributes of SOF personnel.’⁴

De laatste jaren is de vraag naar speciale operaties sterk gegroeid. Dit komt doordat de Westerse bevolking van haar krijgsmachten een steeds grotere mate van precisie verwacht.

¹ Gray, ‘Handful of Heroes on Desperate Ventures’, 21.

² H.R. Yarger, *21st Century SOF: Toward an American Theory of Special Operations* (MacDill Air Force Base 2013) 21-22.

³ Geciteerd in: Gehem e.a., *Special Operations Forces*, 21.

⁴ Geciteerd in: R.G. Spulak Jr., *A Theory of Special Operations: The Origin, Qualities, and Uses of SOF* (Hurlburt Field 2007) 1.

Speciale operaties maken het chirurgisch toepassen van geweld mogelijk.⁵ Bovendien maken de eigenschappen van SOF mogelijk dat er een belangrijke taak voor dergelijke eenheden is weggelegd in *counterinsurgency* en hybride oorlogsvoering door hun flexibiliteit, snelheid doelgerichtheid, precisie en geringe zichtbaarheid.⁶

Maar wat zijn SOF en wat maakt hen geschikt voor speciale operaties? SOF zijn kortweg degenen die geschikt en getraind zijn om speciale operaties uit te voeren. Meer nog dan het fysieke component, speelt de mentale gesteldheid van een operateur hierbij een doorslaggevende rol.⁷ SOF zijn elitekrijgers, creatief en bovenal flexibel als de omstandigheden dat eisen, alsmede specifiek ingericht op het uitvoeren van speciale operaties.⁸

SOF zijn een weliswaar krachtig, maar kwetsbaar instrument. Op beleidsniveau moet worden voldaan aan een aantal voorwaarden. Het politieke klimaat moet *SOF-minded* zijn, beleidsmakers én beschermheren hebben kennis van zaken nodig. Zo niet, dan is het van belang dat SOF-eenheden op hun beurt beschermd worden tegen al te drieste opdrachten. Tegelijkertijd moeten ze alleen belast worden met haalbare doelen, omdat een verkeerde inzet desastreuze politieke en personele (en persoonlijke) consequenties heeft. Het is daarom van belang dat het kostbare SOF-instrument niet alleen op een tactisch, maar ook strategisch zinnig moment wordt ingezet, daarbij bijdragend aan een strategisch doel.⁹

1.2. Frictie

Frictie werd als concept geïntroduceerd door de Duitse militair-theoreticus Carl von Clausewitz. In zijn werk *Vom Kriege* geeft hij een verklaring voor het feit dat, zoals de Duitse generaal Von Moltke jaren later zou opmerken, geen enkel plan het eerste contact met de vijand overleeft. Volgens Clausewitz wordt het verloop van een militaire operatie bepaald door het samenspel tussen de factoren van zijn primaire triniteit. Dit zijn geweld, toeval & geluk en onderwerping.¹⁰ Kleinere en grotere tegenslagen verminderen de effectiviteit van een strijdmacht. Frictie ontstaat waar de papieren plannen de werkelijkheid ontmoeten, waar

⁵ Gehem e.a., *Special Operations Forces*, 25.

⁶ Idem, 25-27

⁷ Spulak, *A Theory of Special Operations*, 12. Ook Clausewitz erkende al het belang van de karaktereigenschappen van de militair. Zie C. von Clausewitz, *On War* [Vom Kriege] vertaald door M. Howard en P. Paret (eds.) (Princeton 1989) Boek 1, hoofdstuk 3 en 5.

⁸ Spulak, *A Theory of Special Operations*, 16-19.

⁹ Gray, 'Handful of Heroes on Desparate Ventures', 4-5, 9-10, 12, 19.

¹⁰ Clausewitz, *On War*, 89.

toeval en geluk vrij spel hebben, om over de tegenstander nog maar te zwijgen.¹¹ De partij die tijdens het treffen het meest wordt gehinderd door frictie en op die manier niet in staat is zijn wil aan de tegenstander op te leggen, verliest dit treffen. SOF-eenheden worden niet getraind om frictie te voorkomen, maar om de gevolgen van frictie tot overkomelijke proporties terug te brengen.¹² De bronnen van frictie zijn terug te brengen tot drie kernoorzaken, te weten menselijke beperkingen, informatieonzekerheid en de nonlineariteit (de onvoorspelbaarheid) van conflict. Deze drie factoren zijn inherent aan oorlog, conflict en militaire operaties.¹³

1.3.Het raamwerk van McRaven

In de studie van McRaven staat het concept van ‘relatief overwicht’ centraal. Dit overwicht is begrensd in tijd, plaats en omvang, maar doet zich voor als een aanvallende eenheid een beslissend voordeel behaalt ten opzichte van een grotere vijandige eenheid. Dit relatieve overwicht kan behaald worden door eigen optreden, maar ook tenietgedaan worden door eigen optreden of dat van de vijand. Het hebben van een relatief overwicht is geen garantie voor het welslagen van een missie, maar wel een noodzakelijke voorwaarde.¹⁴ Bij SOF-optreden moet dit relatieve overwicht verkregen worden bij beslissende momenten in het gevecht, bijvoorbeeld bij het openen van het vuur of het ontdekt worden door de vijand. Hier botst de theorie van McRaven met een van de vuistregels van historisch onderzoek. In het onderzoek geeft de historicus een constructie aan het verleden om gebeurtenissen in hun context te kunnen plaatsen. Het aanmerken van een gebeurtenis als een ‘beslissend moment’ gebeurt daarom altijd achteraf en met de *benefit of hindsight*.

Een tweede principe binnen het raamwerk van McRaven is dat het eenmaal behaalde relatieve overwicht voor een relevante periode behouden moet blijven om een goede afloop te garanderen.¹⁵ Tot slot geldt dat een eenmaal verloren relatief overwicht vrijwel onmogelijk weer te behalen is.¹⁶

In afwijking van de in 1995 geldende doctrine voor *Joint Special Operations* (die negen kenmerken kent), hanteert McRaven zes beginselen van speciale operaties. Zijn these is dat als een of meer van deze beginselen in meer of mindere mate wordt overtreden tijdens het plannen, voorbereiden of uitvoeren, de operatie (of een deel daarvan) mislukt.¹⁷

¹¹ Clausewitz, *On War*, 119-120.

¹² Spulak, *A Theory of Special Operations*, 20-21.

¹³ Idem, 10.

¹⁴ McRaven, *Spec Ops*, 1-2.

¹⁵ Idem, 5.

¹⁶ Idem, 6.

¹⁷ Idem, 8-9.

1.4. De beginselen van McRaven

Het eerste beginsel is een eenvoudig plan. Hoe minder variabelen een plan kent, des te minder er fout kan gaan en zo wordt de kans op frictie verkleind. Dit kan middels het beperken van het aantal te behalen doelen, het verwerven van een goede inlichtingenpositie en technische voordelen of onorthodox optreden ten opzichte van de tegenstander, dit alles zolang het plan in lijn is met de politieke en militaire situatie en eisen.¹⁸

Ten tweede moet het plan afgeschermd blijven voor de vijand. Idealiter komt hij pas achter de intentie van het plan als het al te laat is.¹⁹ Ten derde moet de operatie geoefend worden door zowel de gehele strijdmacht als de losse elementen daarin. Hierdoor kunnen onvolkomenheden in het plan worden opgespoord. Ook kan er zo vaak worden getraind dat de elementen binnen de uitvoering een kwestie van routine worden.²⁰ De mate waarin aandacht wordt geschonken aan deze drie elementen komt tot uiting in de uitvoering, waarin het verrassingsmoment, snelheid van optreden en doelgerichtheid centraal staan.

Verrassing kan bewerkstelligd worden door geheimhouding, het misleiden van de tegenstander door een schijn- of nevenaantal of door de operatie te beginnen op een moment dat de tegenstander bijzonder slecht uitkomt (bijvoorbeeld tijdens een wisseling van de wacht).²¹

Snelheid van optreden kan alleen bereikt worden door te trachten de gestelde doelen zo snel mogelijk te bereiken, omdat hoe langer een operatie duurt, hoe groter de kans wordt dat het relatieve overwicht door frictie verloren gaat. McRaven beschouwt snelheid als ‘een functie van tijd’ en niet als sneller reageren dan de vijand.²²

Een laatste beginsel binnen SOF-optreden betreft doelgerichtheid, ondanks gebeurtenissen die ertoe kunnen leiden dat van de missie wordt afgeweken (daarmee overigens zowel kansen als bedreigingen biedend). Dit kan gedaan worden door het gestelde doel helder te formuleren, alsmede door de toewijding van individuen.²³

In de volgende hoofdstukken zullen een drietal operaties worden getoetst aan deze zes beginselen en hun vatbaarheid voor frictie. De casussen zijn zowel qua tijd, locatie als omgeving gevarieerd, respectievelijk het Caribisch gebied, Afrika, Zuid-Azië en regenwoud, stedelijke bebouwing en een vrijstaand complex.

¹⁸ McRaven, *Spec Ops*, 11-14.

¹⁹ Idem, 14-15.

²⁰ Idem, 15-16

²¹ Idem, 16-18.

²² Idem, 19-21.

²³ Idem, 21-22.

Hoofdstuk 2: Operatie *Urgent Fury*, Grenada 1983

2.1 Inleiding

Grenada, de nacht van 23 op 24 oktober 1983. Twaalf SEALs¹ van de Amerikaanse marine en vier speciale luchtverkeersleiders van de Amerikaanse luchtmacht maken zich gereed om ten zuidwesten van Grenada bij windkracht negen een waterlanding per parachute te maken.² Na de landing moeten ze contact maken met een Amerikaans torpedobootjager die hen zal voorzien van twee speedboten, waarmee ze moeten landen nabij een Grenadaans vliegveld. Dit moet vervolgens worden verkend en voorzien van radiobakens, waarop de vliegtuigen zich kunnen richten die 24 uur later parachutisten zullen droppen die het vliegveld moeten veroveren. Zestien militairen springen uit het vliegtuig, vier van hen worden nooit meer teruggevonden, de overige twaalf moeten hun missie afbreken nadat de motor door golven wordt overspoeld en keren terug naar de torpedobootjager.³

Voordat president Reagan zich genoodzaakt zag om een invasie in Grenada toe te staan, giste het al langer op het Caribische eiland. In 1974 was het land onafhankelijk geworden van Groot-Brittannië en ging deel uitmaken van het Britse Gemenebest. Een marxistische coup in 1979 door de lokale leider Maurice Bishop zorgde ervoor dat de banden met Cuba en de Sovjet-Unie werden aangehaald, dit uiteraard tegen de zin van de Amerikaanse regering (Carter en na 1981 Reagan). Het aanleggen van een drie kilometer lange startbaan werd gezien als een bedreiging van de Amerikaanse nationale veiligheid, omdat hier Cubaanse en Sovjet-jachtvliegtuigen konden opstijgen.⁴ Op 12 oktober 1983 werd er wederom een coup gepleegd, dit keer door de Grenadaanse krijgsmacht uit onvrede over het beleid van Bishop, die huisarrest kreeg. Nadat een menigte hem had bevrijd, werd Bishop op 19 oktober opnieuw gearresteerd en afgevoerd, waarna hij en enkele kabinetsleden werden terechtgesteld. Hiermee was de militaire junta een feit.⁵

Op de Amerikaanse hoofdkwartieren gingen de alarmbellen af. Op de diverse staven werd gevreesd voor het leven van de aldaar aanwezige Amerikaanse staatsburgers, zeshonderd studenten medicijnen in het bijzonder. De gebeurtenissen in Iran lagen nog vers in het

¹ SEa Air Land, SOF-eenheden van de Amerikaanse marine.

² M. Adkin, *Urgent Fury, the Battle for Grenada* (Londen 1989) 167-8.

³ Adkin, *Urgent Fury*, 168-169.

⁴ O. Kreisher, 'Operation Urgent Fury- Grenada' *Leatherneck* 86: 10 (2003) 28-33, 28; E.G. Winters en K.A. Paro, 'The Misuse of Special Operations Forces' (Naval Postgraduate School Monterey, Californië 1994) 124.

⁵ Adkin, *Urgent Fury*, 49, 75.

geheugen, waar na een revolutie Amerikaanse ambassadepersoneel werd gegijzeld en de daaropvolgende mislukte reddingsactie in 1980.⁶ Evenzeer in het geheugen lagen de gebeurtenissen in 1975, toen een compagnie mariniers had geprobeerd om de Amerikaanse bemanning van een koopvaardijship van een Cambodjaans eiland te bevrijden. De bemanning was echter al vrijgelaten, de Rode Khmer verwachtte een aanval en de mariniers leden zware verliezen.⁷ Gedurende het politiek-militaire besluitvormingsproces na 19 oktober 1983 werd in Beirut een aanslag gepleegd met 241 gedode militairen tot gevolg. Kortom, de Amerikaanse krijgsmacht kon wel een opsteker gebruiken.⁸

Binnen het kader van *Urgent Fury* passeren drie SOF-operaties de revue. In de eerste casus hadden Navy SEALs de opdracht om een Grenadaans radiostation te overheersen en bezet te houden totdat ze zouden worden afgelost. In de tweede casus hadden Navy SEALs de opdracht om de Britse gouverneur te bevrijden en te evacueren. In de derde casus moest een gezamenlijke eenheid van Rangers en Delta Force operators een gevangenis bestormen en de aldaar aanwezige gevangenen bevrijden en evacueren. In totaal hadden de planners voorzien in zeven SOF-operaties, waaronder twee verkenningmissies, het bij verrassing veroveren van de luchthaven en het leveren van luchtsteun door AC-130 gevechtsvliegtuigen.⁹

In de vroege ochtend van 21 oktober kreeg het US Atlantic Command de opdracht om de invasie van Grenada voor te bereiden, die op 25 oktober zou moeten plaatsvinden.¹⁰ Waar de planners echter tegenaan liepen, was het totale gebrek aan informatie. Hoewel Bishop al sinds 1979 een marxistische koers voer, waren er geen stafkaarten en was er geen informatie beschikbaar over de Grenadaanse verdediging, de intenties van de aanwezige Cubaanse bouwvakkers of zelfs maar de locatie van de studenten om wier redding het officieel allemaal te doen was. De kennis over de politieke verhoudingen was nihil en voor een 'who is who'-lijst moest de CIA te rade bij de buureilanden.¹¹ Hiervoor zijn een drietal oorzaken aan te wijzen. In de eerste plaats had de Grenadaanse junta een avondklok ingesteld,¹² ten tweede was er geen Amerikaans diplomatiek personeel op het eiland en tot slot kon oud-kolonisator

⁶ T.K. Adams, *US Special Operations Forces in Action: The challenge of unconventional warfare* (Londen en Portland 1998) 163-165.

⁷ Winters en Paro, 'The Misuse of Special Operations Forces', 93-97.

⁸ Adkin, *Urgent Fury*, Urgent Fury, 112.

⁹ Adams, *US Special Operations Forces in Action*, 189.

¹⁰ Adkin, *Urgent Fury*, 126-127.

¹¹ Idem, 128-129.

¹² Dit beperkte de bewegingsvrijheid van eventueel lokaal aanwezige *human assets*.

en bondgenoot Groot-Brittannië zijn eigen personeel niet bereiken.¹³ Maar dit verklaart alleen het gebrek aan kennis voor wat betreft de actuele situatie. Vreemd genoeg werd het beschikbare *contingency*-plan niet geactiveerd.¹⁴ De eerste tactische eenheden ontvingen hun waarschuwingsbevelen in de avond van 22 oktober.¹⁵ Het plan behelsde een zestal acties die gelijktijdig moesten plaatsvinden: de landing van Rangers bij het vliegveld Salines in het zuiden; de landing van een marinierseenheid op het strand in het noorden van Grenada en de overval van SOF-eenheden op de gouverneursresidentie, het radiostation en de Richmond-gevangenis.¹⁶ Met deze laatste drie taken waren ongeveer 120 SOF-operateurs en gemoeid, bestaande uit SEALs, Rangers en Delta operateurs.¹⁷

De totale sterke van het People's Revolutionary Army (PRA) werd geschat op 600 beroepsmilitairen. Deze werden bijgestaan door de nationale reserve van tussen de 2500 en 3000 manschappen, alsmede 400 politieambtenaren.¹⁸ De PRA beschikte over kleinkaliberwapens, enige stukken luchtdoelgeschut van verschillend kaliber en een tiental pantservoertuigen. Daarnaast waren er ongeveer veertig Cubaanse adviseurs alsmede 600 bouwvakkers aanwezig, die door hun dienstplichtig verleden eveneens in staat waren tegenstand te bieden.¹⁹

2.2 Uitvoering

Radiostation

Om te voorkomen dat de Grenadaanse junta de militie kon mobiliseren, werd het door de planners nodig geacht om het nationale radiostation bij Beausejour, op de westkust van Grenada, door Navy SEALs te laten veroveren. Het voordeel van deze optie was, vergeleken met een luchtaanval, dat het radiostation vervolgens gebruikt kon worden voor eigen doeleinden.²⁰

De groep van twaalf SEALs die met deze taak werd belast, was samengesteld uit twee groepen van zes die nooit eerder met elkaar hadden samengewerkt.²¹ De tijd tussen het

¹³ Winters en Paro, 'The Misuse of Special Operations Forces', 125.

¹⁴ Adkin, *Urgent Fury*, 131-132.

¹⁵ R.W. Stewart, *Operation Urgent Fury, the invasion of Grenada, October 1983* (Center of Military History 1997).

¹⁶ Adkin, *Urgent Fury*, 176-177

¹⁷ Idem, 144.

¹⁸ Kreisher, 'Operation Urgent Fury- Grenada', 29.

¹⁹ Adkin, *Urgent Fury*, 139.

²⁰ Idem, 174.

²¹ D. Couch, *The Warrior Elite. The Forging of SEAL Class 228* (New York 2003) 15-18.

waarschuwingsbevel en de daadwerkelijke order om naar het inzetgebied te verplaatsen was nagenoeg non-existent. Pas tijdens het verplaatsen richting het inzetgebied ontvingen de SEALs hun eerste instructies.²² Op Barbados werd overgestapt op twee Black Hawk helikopters, die de insertie verzorgden.²³

De aanvalsmacht landde met 75 minuten vertraging bij het doel. Bij de verovering van het complex werden vijf Grenadaanse militairen gevangengenomen, waarna de overigen zich terugtrokken. Om 06.30 uur was het radiostation in Amerikaanse handen, waarna de SEALs volgens plan hun positie consolideerden en de aankomst van de invasiemacht afwachtten.²⁴ De operateurs konden hun succes echter niet melden. Zowel de betrokken marine- als landmachteenheden hadden hun radiofrequenties veranderd en hadden verzuimd de operateurs de nieuwe frequenties mee te geven.²⁵

De eerste tegenaanval liet niet lang op zich wachten. De eerste vrachtwagen met twintig militairen liep in een hinderlaag en vormde geen serieuze bedreiging. Wel kostte deze aanval de SOF-operateurs een groot deel van hun munitie.²⁶ Een georganiseerde tegenaanval die omstreeks 09.30 uur werd uitgevoerd, vormde een grotere bedreiging. Deze bestond, afhankelijk van de geraadpleegde bronnen, uit twintig tot vijftig militairen, gesteund door een pantservoertuig en een mortier.²⁷

De Amerikaanse eenheid beschikte niet over het vereiste materieel om het pantservoertuig buiten gevecht te stellen, nadat deze met zijn hoofdwapen het vuur opende.²⁸ Wel werd het voertuig licht beschadigd, maar de SEALs moesten zich na een uur over ongedekt terrein terugtrekken uit het complex, onder druk van de Grenadaanse infanterie. Bij deze actie vielen aan Amerikaanse zijde drie gewonden. De SEALs verplaatsten zich naar de kust, ontdeden zich van nagenoeg al hun uitrusting en verscholen zich.²⁹ Twee Amerikaanse verkenningshelikopters trokken later die dag vuur vanuit het heroverde radiostation. De Amerikaanse bevelhebber trok hieruit de conclusie dat de actie was mislukt en liet 's avonds een luchtaanval op het complex uitvoeren. De SEALs maakten van de verwarring gebruik om de zee op te zwemmen. Na een aantal uur wisten zij de aandacht te trekken van een reddingsvliegtuig, dat een schip naar hun positie stuurde. Na 48 uur zonder slaap stonden alle

²² Couch, *The Warrior Elite*, 15-18

²³ Ibid; Overigens bestaat verschil van mening over de insertie, Adams meent dat deze per rubberboot geschiedde; Adams, *US Special Operations Forces in Action*, 191.

²⁴ Adkin, *Urgent Fury*, 181; Couch, *The Warrior Elite*, 15-18.

²⁵ Couch, *The Warrior Elite*, 15-18.

²⁶ Ibid, 15-18.

²⁷ Adkin, *Urgent Fury*, 181; Couch, *The Warrior Elite*, 15-18.

²⁸ Een 20 mm snelvuurkanon; Couch, *The Warrior Elite*, 15-18.

²⁹ Couch, *The Warrior Elite*, 19-21

twaalf SEALs op het dek van de *USS Caron*.³⁰ Na afloop van de operaties op Grenada ontdekten de Amerikanen dat het eiland beschikte over een reservemast, een aantal kilometer verderop.³¹

De raid op Richmond

Gelijktijdig (en zodoende vijf kwartier te laat) met de eenheden bestemd voor het radiostation en het evacueren van de gouverneur, vertrok de samengestelde eenheid van Rangers en Delta operateurs. De aanvalsmacht werd vervoerd in vijf transporthelikopters.³²

In het licht van de recente terechtstelling van Bishop, was het hun taak om de politieke gevangenen te bevrijden die, zo werd vermoed, werden vastgehouden in de Richmond-gevangenis.³³ Minder dan 24 uur voor de operatie werd dit doel toegevoegd onder druk van het State Department.³⁴ Er was zodoende bijzonder weinig tijd voor de bevelsuitgifte. Noch de operateurs, noch de vliegers die de aanvalsmacht vervoerden waren op de hoogte van het terrein, de indeling van de gevangenis of een eventueel aanwezige vijand. Het verrassingselement moest in dezen optimaal worden benut.³⁵ De Michelingids was de enige beschikbare bron.³⁶

Het plan was om de verschillende eenheden bij duisternis nabij de gevangenis af te zetten, gelijktijdig met de conventionele landingen in het noorden en zuiden van het eiland.³⁷ Door de eerder genoemde vertragingen was landen bij daglicht de enige mogelijkheid.³⁸ Halverwege hun bestemming kwamen de operateurs erachter dat de PRA inmiddels gealarmeerd was. Van verschillende kanten werd vuur ontvangen.³⁹

Eenmaal in de directe nabijheid van de Richmond-gevangenis, omstreeks 06.15 uur, bleek er geen gelegenheid tot landen. Het landschap was geaccidenteerd en bovendien bebost.⁴⁰ Bovendien werd het complex gedomineerd door een andere heuvel waar tevens het hoofdkwartier van de PRA was ingericht. Dit werd verdedigd met luchtdoelgeschut,

³⁰ Couch, *The Warrior Elite*, 19-21.

³¹ Stewart, *Operation Urgent Fury*, 15.

³² Adkin, *Urgent Fury*, 176.

³³ Idem, 174.

³⁴ Stewart, *Operation Urgent Fury*, 11.

³⁵ Adkin, *Urgent Fury*, 180.; E. Haney, *Delta Force (Inside Delta Force)* vertaald door Wil van der Terp en Lucien Duzee (New York/Antwerpen, tweede druk, 2003) 316.

³⁶ Haney, *Delta Force*, 316.

³⁷ Ibid.

³⁸ D.C. Isby, *Leave No Man Behind. Liberation and Capture Mission* (Londen 2004) 195.

³⁹ Adkin, *Urgent Fury*, 184.

⁴⁰ Isby, *Leave No Man Behind*, 195.

automatisch vuur en kleinkaliberwapens. De gevangenis was voorzien van een muur van zes meter hoog, prikkeldraad en wachttorens, wat een snelle bestorming uitsloot.⁴¹

De transporthelikopters hergroepeerden, vlogen naar de marineschepen voor de kust, laadden daar de gewonden uit en keerden toen terug voor een nieuwe poging. Een twee taak was namelijk om het terrein te zuiveren dat het vliegveld Salines domineerde, zodat andere eenheden daar per parachute konden landen. Dat plan was inmiddels *overtaken by events* doordat Salines reeds was veroverd.⁴² Ook de tweede poging om de gevangenis te bestormen, mislukte. Twee dagen na de invasie werd de gevangenis bezocht door Amerikaanse journalisten, die daar alsnog een aantal politieke gevangenen aantroffen.⁴³ Een van de helikopters werd tijdens de *raid* neergeschoten. De vlieger slaagde erin een noodlanding te maken. Enkele uren later werden de overlevenden geëvacueerd.⁴⁴

Aanval op het gouvernement

Ofschoon Grenada al enkele jaren communistisch was, maakte het land als Britse oud-kolonie nog steeds deel uit van het Gemenebest. Het was om die reden dat een Britse gouverneur-generaal op het eiland resideerde, *Sir Paul Scoon*.⁴⁵ Het gouvernement lag in de buurt van St. George's en het aanwezige ambassadepersoneel stond onder huisarrest.⁴⁶ Het ongedeerd bevrijden van Scoon was vooral in politiek opzicht belangrijk. Dit zou de gehele operatie extra legitimiteit verschaffen, zowel binnen als buiten Amerika.⁴⁷

De twee helikopters met 22 SEALs aan boord vertrokken met de overige toestellen vanaf Barbados. Zij kwamen in hetzelfde vuur terecht als de strijdmacht bestemd voor de Richmond-gevangenis, maar dit was minder effectief. De vliegers hadden moeite om het gouvernement te vinden.⁴⁸ Hierna verschillen de bronnen van mening. Isby meldt dat de eerste poging om de commando's af te zetten, slaagde. Hij wordt hierin gesteund door het Center of Military History. Andere bronnen spreken dit tegen en stellen dat de helikopters zich eerst terugtrokken om bij te tanken, om vervolgens alsnog de aanvalsmacht af te zetten.⁴⁹

⁴¹ Adkin, *Urgent Fury*, 186.

⁴² Haney, *Delta Force*, 324-325.

⁴³ Isby, *Leave No Man Behind*, 196.

⁴⁴ Haney, *Delta Force*, 326-328.

⁴⁵ Stewart, *Operation Urgent Fury*, 15.

⁴⁶ Isby, *Leave No Man Behind*, 189.

⁴⁷ Adkin, *Urgent Fury*, 113-115, E.F. Raines Jr., *The Rucksack War. US Army Operational Logistics in Grenada, 1983* (Washington 2010), 23.

⁴⁸ Isby, *Leave No Man Behind*, 190.

⁴⁹ Isby, *Leave No Man Behind*, 189-190; Adkin, *Urgent Fury*, 184; Raines, *The Rucksack War*, 247; Bolger maakt zelfs melding van een amfibische infiltratie. D.P. Bolger, 'Special Operations and the Grenada Campaign' *Militaire Spectator* 158:12 (1989) 570-576, 576.

Beide opties zijn mogelijk, maar Adkin en Raines worden in hun verhaal gesterkt door een aanvullend incident. Organiek gezien maakten de helikopters deel uit van de US Army, maar er werd geland op een schip van de US Navy. Daar werd geweigerd de toestellen bij te tanken. De marineleiding had verboden om de landmachtcollega's bij te tanken voordat duidelijk was welk krijgsmachtdeel zou opdraaien voor de brandstofkosten. Het incident haalde de pers en was voor de evaluatiecommissie een van de redenen om verbeteringen met betrekking tot het *joint* opereren door te voeren.⁵⁰

Onder sporadisch vuur werd geland op het tennisveld, waarna het gouvernement zonder tegenstand werd doorzocht en gouverneur Scoon werd veiliggesteld. Evacuatie was vanwege het luchtdoelgeschut geen reële optie, zodat de SEALs en het ambassadepersoneel afgelost moesten worden door de grondeenheden.⁵¹ De PRA reageerde aanzienlijk sneller dan eerder bij de radiatoren. Vanuit Fort Frederick naderde een pantservoertuig, begeleid door infanterie. Net als bij de radiatoren, was luchtsteun noodzakelijk voor het bestrijden van gepantserde doelen. Maar de SEALs hier hadden hetzelfde probleem met de radiofrequenties. Door middel van een aanwezige telefoon kon verbinding worden gelegd met de reeds gelande eenheden op vliegveld Salines.⁵² Vanaf 10.15 uur werd luchtsteun geleverd door AC-130 gevechtsvliegtuigen, helikopters en jachtbommenwerpers. Hoewel de munitie opraaakte, kon op die manier de PRA op afstand worden gehouden. Conventionele eenheden ondernamen een geïmproviseerde landing op een nabijgelegen strand met zwaar materieel rond 19.00 uur, nadat duidelijk was dat de gelande eenheden bij het vliegveld niet in staat waren door de stoten naar de SEALs. De volgende ochtend werd het gouvernement bereikt en twee uur later stond gouverneur Scoon op een Amerikaans vliegdekschip.⁵³

2.3. Analyse

Hoe verhouden deze drie SOF-operaties zich met het theoretisch raamwerk van McRaven? De drie acties worden per factor geanalyseerd.

Eenvoud

Zoals in de inleiding genoemd, kan een eenvoudig plan worden opgesteld door het verminderen van het aantal variabelen. Dit kan weer worden bereikt door een goede

⁵⁰ Raines, *The Rucksack War*, 409.

⁵¹ Adkin, *Urgent Fury*, 184.

⁵² Isby, *Leave No Man Behind*, 190; vgl. Raines, *The Rucksack War*, 247 voor een alternatieve lezing.

⁵³ Raines, *The Rucksack War*, 235

inlichtingenpositie, het beperken van het aantal doelen, technische voordelen en de manier van optreden.

Radiostation

Op het eerste gezicht lijkt het plan voor de aanval op het radiostation eenvoudig. Samengevat kwam het neer op het innemen van het complex en het vervolgens in handen houden totdat de aflossing arriveerde. Qua timing liep het echter al mis in de planning. Pas op 21 oktober werden de eerste waarschuwingsbevelen uitgegeven voor een operatie die vier dagen later zou moeten plaatsvinden. Er was geen tijd beschikbaar voor een goed doordacht plan. Elementaire zaken zoals stafkaarten van het gebied en informatie over de sterkte van de vijand waren niet beschikbaar.

In de communicatie liep een aantal zaken mis, met als belangrijkste voorbeeld het zonder kennisgeving wijzigen van de radiofrequenties. Een SOF-eenheid zoals het betrokken SEAL-team was primair bedoeld als een eenheid die het doel benaderde, zijn opdracht uitvoerde en zich daarna weer terugtrok. Hiermee werd de eenheid kwetsbaar voor een zich eventueel opbouwende vijandelijke weerstand. De SEALs waren voor het slagen van de operatie afhankelijk van andere eenheden die eerst zelf hun doelen moesten zien te bereiken.

Een van die doelen was het uitschakelen van de verbindinglijnen, zodat de conventionele eenheden minimale weerstand zouden ondervinden. Zoals gememoreerd, ontvingen de SEALs in de lucht het bericht van Radio Grenada dat de invasie was begonnen. Ondanks die mededeling bleef de vijandelijke weerstand die de conventionele eenheden ondervonden minimaal. Het technisch overwicht kon in deze situatie niet worden uitgebuit doordat de commando's geen luchtsteun konden inroepen. Zelfs al zou de operatie slagen, dan kon de reservemast elders op het eiland de taken van de hoofdmast overnemen.

Raid op Richmond

Het plan voor de *raid* op de gevangenis was eveneens eenvoudig, maar dat kwam met name doordat de planners door een gebrek aan kennis niet in het proces werden gehinderd. De beslissing om Delta-operateurs, gesteund door Rangers, de aanval uit te laten voeren, was vooral ingegeven door de behoefte om elk krijgsmachtdeel zijn '*piece of the cake*' te geven. Zij zouden anders de enige geschikte SOF-eenheid zijn die niet bij de operatie was betrokken.⁵⁴ Cruciale informatie ontbrak in de planning, zoals de locaties voor een

⁵⁴ Isby, *Leave No Man Behind*, 174-175; Adkin, *Urgent Fury*, 171-172.

landingszone, de aan- of afwezigheid van de vijand, de indeling van de gevangenis en het aantal gevangenen. Daarnaast gingen de planners ervanuit dat de aanval bij duisternis zou worden uitgevoerd, tegen een slapende vijand. Naarmate het tijdstip van de aanval verder naar achteren werd verschoven, zou er steeds minder tijd resteren voordat het dag werd.

Uiteindelijk zouden de operateurs, net als hun overige SOF-collega's, volgens de planning beschikken over twaalf minuten duisternis. Dat was veel te kort om vertragingen op te vangen. Op Barbados kostte het veel meer tijd dan gepland om de helikopters vlieggereed te maken en alle betrokkenen instructie te geven. Toen de gehele strijdmacht vijf kwartier te laat vertrok, was het inmiddels dag en was de PRA volledig gealarmeerd door de landingen in het noorden en zuiden van Grenada. Het plan was hier bovenal afhankelijk van het verrassingseffect en het ontbreken van vijandelijke tegenstand.

Het succes van de invasie *an sich* hing niet af van het succesvol redden van de politieke gevangenen, maar de delinquenten vormden wel de politieke elite van het eilandstaatje. Voor een stabiele post-conflict situatie, was het daarom wel degelijk van belang de gevangenen op zijn minst veilig te stellen. Het feit dat Amerikaanse journalisten nog tijdens de invasie de gevangenis konden bereiken en daar de gevangenen aantreffen, geeft achteraf aan dat hun terechtstelling voor de PRA geen prioriteit vormde. Maar gezien het lot van Maurice Bishop enige dagen daarvoor, is het niet vreemd dat het State Department aandrang op de operatie.

Aanval op het gouvernement

Van alle behandelde SOF-operaties op Grenada, was dit de belangrijkste, om de eerder genoemde redenen. De SEALs moesten de gouverneur-generaal bereiken voordat de PRA hem zou kunnen gijzelen. Snelheid van handelen en verrassing stonden hier dus voorop. Maar het ontbrak aan tijd om een goed plan op te stellen en de betrokken eenheden bijtijds naar het inzetgebied te verplaatsen. Op enig moment is wel overwogen om *Urgent Fury* met 24 uur uit te stellen, maar de bevelhebber zag hier van af uit angst dat de aanwezige Amerikaanse studenten gegijzeld zouden worden.⁵⁵

Maar evenals hun collega's bij Beausejour waren deze SEALs afhankelijk van de grondeenheden die hen zouden aflossen, in dit geval de Rangers die zouden landen bij vliegveld Salines. Gezien de machtsverhoudingen stond de uitkomst van de invasie al van tevoren vast. Dit neemt niet weg dat de SEALs met hun eigen wapens geen pantserdoelen

⁵⁵ Adkin, *Urgent Fury*, 169.

konden bestrijden. Hun welzijn hing af van een functionerende radioverbinding, die in eerste instantie niet tot stand werd gebracht. Ook hier was niet bekend of en waar de vijand aanwezig was, of zelfs maar de gouverneur zelf. De operatie zou pas geslaagd zijn op het moment dat gouverneur-generaal Scoon definitief uit handen van de PRA zou zijn.

In alle drie de gevallen lijkt in de planning erkend te worden dat een georganiseerde exfiltratie er waarschijnlijk niet in zat. Oorzaken hiervoor waren de geringe omvang van het eiland en de daarmee evenredige nabijheid van PRA-eenheden. Het verrassen bij duisternis was alleszins mogelijk, maar gedurende de operatie zou de vijand vroeg of laat gealarmeerd worden, al was het maar vanwege de conventionele landingen. Bij Beausejour was het zelfs expliciet de bedoeling om stand te houden tot de komst van eigen eenheden.

Geheimhouding

Gezien de zeer korte voorbereidingstijd en het feit dat het plan pas op het laatste moment werd opgesteld, was het uitlekken bijna onmogelijk. Dit gold echter alleen voor het SOF-component binnen de operatie. De aangevallen doelen werden niet meer of minder bewaakt in aanloop naar de invasie. Het ontvangen vuur tijdens de *raid* op de Richmond-gevangenis kwam vooral uit Fort Frederick, waar een hoofdkwartier was gevestigd.

Op strategisch niveau vreesden eerst de Grenadaanse overheid en later de junta al langer een Amerikaanse invasie. Reagan had immers recent verkondigd dat hij het aangelegde vliegveld bij Salines beschouwde als een bedreiging voor de Amerikaanse nationale veiligheid. De redenering van de Grenadanen was dat de geboden tegenstand zo hardnekkig mogelijk moest zijn, zodat de Verenigde Staten de rest van de wereld niet voor een voldongen feit kon plaatsen. Voor die tijd moesten diplomatieke inspanningen uitkomst geven.⁵⁶ Op militair gebied werd diverse malen geoefend met het mobiliseren van de nationale reserve, met een pover resultaat. Bij *Urgent Fury* kwamen uiteindelijk slechts 250 reservisten opdagen bij hun posten.⁵⁷

Vanaf 20 oktober verwachtte de junta een Amerikaanse aanval. Dit kwam als volgt. Om de inval te legitimeren, hadden Amerikaanse diplomaten de Caribische Gemeenschap (CARICOM) benaderd om een uitnodiging voor een interventie op te stellen. De poging liep op niets uit, maar Guyanese diplomaten lichtten de Grenadaanse junta in.⁵⁸ Via de Organisatie

⁵⁶ Adkin, *Urgent Fury*, 158.

⁵⁷ Idem, 155, 157.

⁵⁸ Idem, 122.

voor Oost-Caribische Staten (OECS) werd een nieuwe, geslaagde poging ondernomen. Daar kwam bij dat via de pers het nieuws uitlekte dat een Amerikaanse vloot eenheid zijn koers had gewijzigd en dat troepen en materieel werden samengetrokken op buureiland Barbados.⁵⁹ Slechts plaats en tijd van de invasie konden zodoende verhuld worden.

Gezien de geringe weerstand bij het radiocomplex is dat absoluut gelukt. De tegenstand bij de andere twee doelen waren niet het gevolg van uitgelekte plannen, maar door het feit dat de aanvallen bij daglicht werden ondernomen, onder de neus van een tegenstander die volledig was gealarmeerd.

Oefening/training

Gezien de geringe waarschuwingstijd, was er geen gelegenheid om de operatie van tevoren in de Verenigde Staten te oefenen met bijvoorbeeld oefeninstallaties. Het kwam hier aan op de graad van geoefendheid en ervaring van de betrokken eenheden.

De selecties voor zowel SEALs als Delta operateurs waren rigoureuus. In beide gevallen haalden alleen bijzonder fitte, gemotiveerde en getalenteerde militairen de eindstreep.⁶⁰ Na de initiële keuring volgde nog een uitgebreid kwalificatieprogramma voor de SEALs.⁶¹

Amerikaanse politici en beleidsmakers hadden echter grote zorgen over de kwaliteit van de eenheden.⁶² In 1982 onderzocht het Amerikaanse Congres de status van de SOF-gemeenschap. De resultaten logen er niet om. Operateurs maakten op grote schaal misbruik van overheidsmiddelen, met name Delta-eenheden.⁶³ De mislukte operatie in Iran had voor een trauma gezorgd en voor hun primaire taak, terreurbestrijding, had zich nog geen goede gelegenheid voorgedaan. Bovendien haalde de helft van de eenheden bij oefeningen een krappe voldoende.⁶⁴ Voor de meerderheid van de SEALs betrof het de eerste ernstinzet.⁶⁵

Voor de helikoptereenheid lag dit anders. Dit was Taskforce 160, een elite-eenheid die permanent oefende en zeer geregeld geheime operaties uitvoerde. De vliegers waren met gemiddeld 2000 vlieguren zeer ervaren en waren allen eerder betrokken geweest bij ernstinzet. Dit nam niet weg dat in 1983 al zestien bemanningsleden om het leven waren

⁵⁹ Ibid. Via de Organisatie voor Oost-Caribische Staten (OECS) werd een nieuwe, geslaagde poging ondernomen, P. Lewis, 'Revisiting The Grenada Invasion: The OECS' Role, And Its Impact On Regional And International Politics' *Social and Economic Studies* 48:3 (1999) 85-120, 87.

⁶⁰ Couch, *The Warrior Elite*, 15-18.

⁶¹ Ibid, 15-18.

⁶² Adams, *US Special Operations Forces in Action*, 184.

⁶³ Adkin, *Urgent Fury*, 172.

⁶⁴ Idem, 173.

⁶⁵ Ibid.

gekomen bij vijf ongelukken.⁶⁶ Voor de bemanningen waren dergelijke missies dus niet anders dan gewoonlijk.

De eenheid vloog met de Black Hawk helikopter, die gebouwd was op basis van de ervaringen in Vietnam. Daar bleek dat helikopters, en hun passagiers, kwetsbaar waren voor grondvuur en relatief snel noodlandingen moesten maken.⁶⁷ Hoewel alle betrokken Black Hawks zwaar beschadigd raakten, crashte maar één toestel tijdens de beschreven inzet.⁶⁸

Verrassingselement

Hoewel de strategische verrassing nihil was, was er op tactisch niveau wel sprake van het verrassingselement. Uit de bronnen blijkt niet dat de PRA-leiding had gerekend op vijandelijke SOF-inzet, noch tegen welke doelen deze inzet gericht zou worden. Dit bleek bij de aanval op het radiocomplex. Hier waren geen aanvullende maatregelen getroffen en het doel kon binnen korte tijd worden ingenomen. Het verrassingseffect bleef aanhouden, dit blijkt uit de succesvolle hinderlaag van de vrachtwagen met Grenadaanse militairen. Het is niet waarschijnlijk dat deze het heroveren van de radiomast tot doel hadden, omdat zij dan waarschijnlijk eerder waren uitgestapt om het gevecht aan te gaan. Een waarschijnlijk scenario is dat zij op weg waren naar hun posten, in reactie op de conventionele landingen die op dat moment al anderhalf uur bezig waren. De overlevenden wisten overige eenheden te waarschuwen, waarmee het verrassingseffect verloren ging. Dit kwam ook doordat de SEALs de opdracht hadden het complex in handen te houden, iets wat buiten hun normale takenpakket viel. Het plan bood in dezen weinig flexibiliteit.

Bij de *raid* op de Richmond-gevangenis was vanuit Grenadaans oogpunt de doelselectie weliswaar verrassend, maar door de opgelopen vertraging was de aankomst dat allerminst. Nadat de luchtdoelartilleristen van de eerste schrik waren bekomen, werd snel het vuur geopend. Dit was dusdanig intensief dat de aanvalseenheid niet kon landen. Nadat de vijf helikopters boven zee hergroepeerden voor een tweede poging, was van enige verrassing geen sprake meer.

Ook de aanval op het gouvernement was misschien qua doelkeuze verrassend, maar doordat de vijand inmiddels was gealarmeerd en de aanval bij daglicht werd uitgevoerd, was er geen groot verrassingseffect. In dit geval moesten de vliegers diverse rondjes vliegen voordat het doel met zekerheid kon worden vastgesteld en moest daarvoor zelfs weer worden

⁶⁶ Lewis, 'Revisiting the Grenada Invasion', 8, 43; Adkin, *Urgent Fury*, 177.

⁶⁷ M.G. Easley, 'Survivability On The Island Of Spice: The Development Of The UH-60 Blackhawk And Its Baptism Of Fire In Operation Urgent Fury'. MA Thesis, Fort Leavenworth 2015, 1, 4.

⁶⁸ Easley, 'Survivability', 40-41.

bijgetankt op een marineschip. Dat deze aanval niet in het honderd liep, was vooral te danken aan de afwezigheid van serieuze weerstand. Hierdoor was het mogelijk om de gouverneur-generaal te lokaliseren, maar het uitgebrachte vuur was inmiddels dusdanig dat het niet mogelijk was om deze ook meteen te evacueren. Het ondernemen van een tweede poging heeft ongetwijfeld een rol gespeeld. De afgegeven boodschap was dat de SEALs achter een doel aan zaten dat de moeite van het verdedigen waard was.

Anders dan bij veel andere SOF-operaties, waren de plannen maar matig afgestemd op de vijand. Het ontbrak aan de mogelijkheid om een ideaal moment uit te zoeken voor de aanval, zoals een wisseling van de wacht. Van schijn- en nevenaantallen ter afleiding was geen sprake. Het beoogde effect was het veroorzaken van totale chaos, door het synchroniseren van de speciale met de conventionele operaties. Voor doelgerichte misleidingsoperaties was evenmin gelegenheid.

Snelheid van handelen

In het geval van het radiocomplex bij Beausejour was snelheid van handelen niet noodzakelijk voor het welslagen van de operatie. Voor zover bekend had het personeel geen voorbereidingen getroffen om vernielingen uit te voeren. Desondanks was het complex snel veiliggesteld. Van alle opdrachten, was dit in de initiële fase de minst complexe.

De aanval op de gevangenis was van een geheel andere orde. Snelheid was hier noodzakelijk om het vijandelijk vuur te ontwijken en de tijd in de lucht tot het absolute minimum terug te brengen. Dit leidde er echter toe dat een eventuele landingszone niet werd opgemerkt. Het was hoe dan ook onmogelijk om de eenheden aan de grond te zetten zonder daarbij zware verliezen te lijden. Slecht als de operatie bij duisternis en bij verrassing was uitgevoerd, had snelheid van handelen hier de doorslag kunnen geven.

Wanneer snelheid van handelen ruimer wordt beschouwd, was het verplaatsen naar het inzetgebied de grootste factor waardoor de operaties te laat begonnen en in twee gevallen op een mislukking uitdraaiden. Hoewel dit ook te wijten was aan de krappe planning en de korte voorbereidingstijd, was het verplaatsen van het moment van de aanval de grootste oorzaak dat eventueel tijdsverlies door frictie niet kon worden opgevangen.

Doelgerichtheid

Wat als een paal boven water staat, is dat de betrokken eenheden er alles aan hebben gedaan om de gestelde doelen te bereiken. Het SEAL-team bij de radiatoren hield een uur lang het pantservoertuig tegen en wist deze zelfs te beschadigen. Gedurende die tijd werden diverse

pogingen ondernomen om alsnog contact te leggen met bevriende eenheden, overigens tevergeefs. Slechts door een tekort aan munitie en door de vijandelijke overmacht besloot de commandant tot terugtrekken in plaats van zich over te geven. Terwijl de commando's zich schuil hielden langs de kust, heeft zich zonder twijfel de gelegenheid voorgedaan om zich tijdens een gevechtspauze alsnog over te geven. In plaats daarvan zwommen de SEALs de zee op, om daar pas na een nacht zwemmen te worden opgepikt door een marineschip.

Bij de Richmond-gevangenis had de getransporteerde eenheid niet veel in te brengen, maar dat gold niet voor de vliegers. In plaats van de aanval bij de eerste gelegenheid af te breken, trachtten de vliegers eerst om een geschikte dropzone te vinden door het vliegen van verschillende rondjes, daarbij zichzelf en hun passagiers blootstellend aan vijandelijk vuur. Toen onder druk van de vijand de eerste poging alsnog moest worden afgebroken, werd na het uitladen van de gewonden een tweede poging ondernomen om alsnog het doel te bereiken. Tegen die tijd was van enige verrassing helemaal geen sprake meer, maar onder de omstandigheden werden de bestaande opties maximaal benut. Doelgerichtheid kon hier niet de opgelopen frictie teniet doen.

Een voorbeeld waar doelgerichtheid de frictie wel tot een minimum kon beperken was de aanval op het gouvernement. Ook hier slaagde de insertie pas bij de tweede poging (al verschillen daarover de meningen). De radio's stonden verkeerd afgesteld, maar door het creatief gebruik van de aanwezige middelen kon deze frictie bijtijds onschadelijk worden gemaakt. Hierdoor werd het oproepen van luchtsteun mogelijk, waardoor de SEALs in staat waren om gedurende de dag en de nacht de gouverneur-generaal te beschermen en vervolgens succesvol te evacueren naar een marineschip.

2.4. De som der delen

Hoe valt uit bovenstaande het verloop van de acties te schetsen, aan de hand van het kwetsbare gebied en relatieve overwicht zoals gemunt door McRaven? Als uitgangspunt voor het verloop van de acties wordt de oorspronkelijke planning genomen, tezamen met het beoogde einddoel.

Bij de aanval op het radiocomplex vertrok de aanvalsmacht vijf kwartier te laat en zette de aanval in ruim nadat de eerste conventionele eenheden waren geland. Gedurende deze vijf kwartier was het praktisch gezien niet mogelijk dat de PRA kennis kreeg van de ophanden zijnde actie. De conventionele landingen zorgden voor een algemene alarmering. Ook het radiopersoneel, dat de alarmering de ether instuurde, was op de hoogte. Zij hadden echter niet gerekend op een rechtstreekse aanval. Toen het complex onbeschadigd was veroverd,

verkregen de SEALs het relatieve overwicht. Maar de missie zou pas succesvol zijn als de bevriende eenheden waren ingelicht én als de SEALs werden afgelost. Doordat de radiofrequenties waren gewijzigd, was het niet mogelijk met bevriende eenheden te communiceren. Naarmate deze situatie langer duurde, werd de kans kleiner dat de missie zou slagen. Het relatieve overwicht en de invloed die de SEALs op het verloop van de operatie konden uitoefenen, liep langzaam terug. Deze neergang kwam in een stroomversnelling bij de tweede tegenaanval, waarbij de PRA een pantservoertuig inzette. Het relatieve overwicht daalde tot een minimum toen de munitie van de commando's opraaakte, waarmee de kwetsbaarheid evenredig toenam.

Hiermee was elke kans verkeken om het gestelde doel nog te bereiken. De terugtrekfase en het succesvol uit handen blijven van de PRA zijn weliswaar opmerkelijk, maar waren verder niet van invloed. De Clausewitziaanse frictie bleek bij deze actie onoverkomelijk.

Was de schade die de vertraagde inzet opleverde bij de radiatoren nog te overzien, bij de aanval op de Richmond-gevangenis bleek een gealarmeerde, met luchtdoelgeschut uitgeruste vijand het laatste wat de Rangers en Delta operateurs konden gebruiken. De vijf kwartier vertraging zorgen er weliswaar niet voor dat de operatie of de intentie van de aanvalsmacht uitlekte, maar dit was alleen overkomelijk geweest als de conventionele landingen niet waren ingezet. Dit is nog los van de strategische verrassing, waar toch al geen sprake van was. De eenheid was kwetsbaar zodra deze boven het eiland verscheen. Hoe langer de helikopters rond de gevangenis bleven cirkelen, hoe groter deze kwetsbaarheid werd ten opzichte van het te behalen relatieve overwicht.

De boordwapens van de transporthelikopters bleken volstrekt onvoldoende om druk uit te oefenen op de vijand. Bovendien werden zij niet begeleid door eenheden die wél over deze capaciteiten beschikten, zoals de AC-130 of gevechtshelikopters. Doordat deze leemte bij de tweede aanvliepging ook niet was gevuld, was het niet mogelijk om het relatieve overwicht te behalen op de PRA en moest de aanval worden afgebroken, nadat alle toestellen waren beschadigd, één neergestort en er verscheidene doden en gewonden waren gevallen. Hiermee was de missie, het redden van de politieke gevangenen, mislukt. Het kwam blijkbaar niet bij de PRA-leiding op om de gevangenen expliciet te gijzelen, zo getuige de actie van de Amerikaanse journalisten die ongehinderd, nog tijdens de invasie, het complex en de daar aanwezige gevangenen konden bereiken. De combinatie van de factoren vertraging (en het daarmee gepaarde daglicht), gebrek aan verrassing, vijandelijke tegenstand en gebrek aan capaciteiten om de vijand te bestrijden, leverden een frictie op die onoverkomelijk was. Het gevolg was dat de actie moest worden afgebroken.

De aanval op het gouvernement is juist een goed voorbeeld hoe de gevolgen van frictie dusdanig konden worden geminimaliseerd dat de missie succesvol kon worden afgerond. Ook hier waren de PRA-eenheden reeds gealarmeerd door de vertraging, gecombineerd met de aan de gang zijnde conventionele aanval. Uitgaande van twee landingspogingen, waren de SEALs het meest kwetsbaar tijdens de tweede, succesvolle poging. Toen gouverneur Scoon vervolgens succesvol werd gelokaliseerd, steeg de mate van invloed die de SEALs op het verloop van de operatie konden uitoefenen. De niet-functionerende radio had net als bij de aanval bij Beausejour tot onoverkomelijke frictie kunnen leiden. Dit werd opgelost door de toevallig aanwezig zijnde verbindingsmiddelen te gebruiken. Dit was cruciaal voor het slagen van de operatie.⁶⁹ Het gouvernement werd aangevallen door pantservoertuigen, die bestreden konden worden door de steun in te roepen van een reeks aan vliegtuigen en helikopters. Hiermee bleef het relatieve overwicht behouden en werd zelfs vergroot, naarmate de kans toenam dat eigen eenheden het gouvernement zouden bereiken. Weliswaar konden de troepen uit het zuiden de residentie niet bereiken (wat wel het plan was), maar dit werd opgelost door *ad hoc* een marinierseenheid een amfibische landing uit te laten voeren. Dit nam ook druk weg bij de SEALs die gouverneur Scoon moesten beschermen. Hierdoor kon de gouverneur succesvol worden geëvacueerd, waarmee de missie was geslaagd. De frictie die zich gedurende de operatie onvermijdelijk voordeed, kon worden teruggebracht tot handelbare proporties.

In het algemeen wraakte zich het feit dat er bijna een totaal gebrek was aan missiespecifieke inlichtingen en dat er geen gelegenheid was om de opdrachten te oefenen. De betrokken eenheden moesten hierbij vertrouwen op hun reguliere, overigens intensieve, training. Naarmate de aanvangstijd werd opgeschoven, werd de tijd om van de duisternis te profiteren minder. Het was van overige factoren afhankelijk in welke mate het gebrek aan duisternis invloed had op de operatie. Zonder radioverbindingen hadden de SEALs bij de radiatoren ook bij duisternis een groot probleem gehad en had de actie waarschijnlijk dezelfde afloop gekend. Bij de aanval op de gevangenis maakte het gebrek aan duisternis en de daarmee gepaard gaande verrassing juist alle verschil van de wereld. Het gouvernement werd maar matig verdedigd en de PRA zag geen aanleiding extra eenheden te sturen nadat de eerste landingspoging moest worden afgebroken. Zo kon de dynamiek van de Clausewitziaanse triniteit op hetzelfde eiland tot drie verschillende uitkomsten leiden.

⁶⁹ Het is niet duidelijk of de luchtsteun daadwerkelijk per telefoon werd aangevraagd, of dat de verbinding werd gebruikt om op de juiste radiofrequenties te komen. Het laatste geval is waarschijnlijker.

Hoofdstuk 3: Operatie *Gothic Serpent*, Somalië 1993

3.1. Inleiding

3 oktober 1993, 13.00 uur. Een Somalische chauffeur stopt zijn auto ergens in een straat van Mogadishu en opent zijn motorkap. Na korte tijd sluit hij de motorkap en rijdt weer verder. Korte tijd later stopt hij opnieuw vlakbij Hotel Olympia en opent zijn motorkap, alsof hij motorproblemen heeft. Weer zet hij zijn reis na korte tijd voort, maar niet voor lang. Voor de derde maal stopt hij, opent weer de motorkap en verlaat zijn voertuig.¹

'All units, Irene. I say again, Irene' kraakt de boordradio. De locatie is het vliegveld nabij Mogadishu, de hoofdstad van Somalië. In een wolk van zand en stof stijgt een bonte verzameling Amerikaanse helikopters op, op weg om Rangers en Delta Force operateurs middenin de hoofdstad af te zetten. Daarna moeten de helikopters de luchtdekking verzorgen voor de aanvalsmacht, die ondertussen haar opdracht uitvoert. De opdracht behelst het overvallen van een vergadering van Somalische krijgsheren, de aanwezigen arresteren en vervolgens interneren. In het bijzonder zijn ze op zoek naar twee topmannen van de krijgshoofd Mohammed Farah Aidid. De gehele operatie, inclusief de exfiltratie door middel van een grondkonvooi, moet enige uren in beslag nemen. Achttien uur later en achttien gesneuvelde en zeventig gewonde Amerikaanse militairen, één vermist, twee neergehaalde helikopters en een groot aantal beschadigde voertuigen verder is de operatie afgerond.²

In deze casus passeren drie componenten van deze operatie de revue. De eerste component betreft de inzet van de eenheden die tot doel hadden om de aanwezigen bij de vergadering gevangen te nemen. De tweede component betreft de inzet van het grondkonvooi om deze eenheid weer terug naar het vliegveld te transporteren. De derde component betreft de inzet om de bemanning van de eerste neergehaalde helikopter te evacueren.

Maar in welke context vonden deze gebeurtenissen plaats? Somalië was voor de Tweede Wereldoorlog verdeeld in koloniën van diverse Europese mogendheden. Na de oorlog werd het land een VN-mandaatgebied, tot de onafhankelijkheid in 1960.³

Somalië was etnisch gezien vrijwel homogeen. De bevolking was echter verdeeld volgens een ingewikkeld stelsel van clans, subclans, stammen en families. In het sociale en

¹ M. Bowden, *Black Hawk Down*, (Londen 2000) 42-44.

² M.J. Hicks, 'Fire in the City. Airpower in Urban, Smaller-Scale Contingencies', MA Thesis (Maxwell Air Force Base 1999) 77.

³ P. Baxter, *Somalia. US intervention, 1992-1994*. Africa@War series 9 (West Midlands en Pinetown 2013) 3-9.

politieke leven speelden deze clans een belangrijke rol. Het daarmee gepaard gaande patronagesysteem bleek ongeschikt voor een democratisch staatsstelsel.⁴ In 1969 pleegde de Somalische krijgsmacht onder leiding van generaal-majoor Mohamed Siad Barre een coup. In 1977 verklaarde Siad Barre Ethiopië de oorlog vanwege een grensconflict.⁵ De oorlog verliep voor Somalië desastreus en had tot gevolg dat diverse facties in de grensregio een guerrillaoorlog begonnen tegen het centrale gezag in Mogadishu in 1982. Hierin werden zij gesteund door de Ethiopische regering.⁶ Internationale (militaire) leveranties door de VS en Italië hadden niet het gewenste resultaat. In 1990 verenigden de rebellen zich onder leiding van de krijgshoofd Aidid tegen het verzwakte gezag en verdreven Siad Barre in 1991. Hierdoor ontstond een machtsvacuüm, wat het gevoelige evenwicht tussen de clans verstoorde.⁷ Door de jaren van conflict en verwoesting kromp de nationale economie en daalde de voedselproductie dusdanig sterk dat een enorme hongersnood het gevolg was. Meer dan een half miljoen Somaliërs stierven van de honger.⁸

Vanaf maart 1992 ontplooiden de Verenigde Naties (VN) de eerste missies. In eerste instantie betroffen dit waarnemers (UNOSOM I), maar door de aanhoudende onrust werden al snel UNITAF (december 1992) en later UNOSOM II in het leven geroepen (mei 1993). UNOSOM II, met een groot Amerikaans detachement, draaide vooral om de wederopbouw van Somalië, inclusief het politieke bestel. Hiermee kwam de missie in aanvaring met de Somalische krijgshoofden, Aidid in het bijzonder.⁹

De spanningen liepen op terwijl Aidid zich verzette tegen de in zijn ogen neokolonialen. Op 5 juni 1993 liep een Pakistaanse VN-eenheid in een hinderlaag en leed daarbij zware verliezen. De VN-Veiligheidsraad verruimde de volgende dag het mandaat van UNOSOM II tot een vredesafdwingende missie om de verantwoordelijken te straffen.¹⁰ Bovendien werden luchtaanvallen uitgevoerd op installaties behorend tot Aidid. Bij een van die aanvallen in juli 1993 vielen dusdanig veel doden dat Aidid de VS de oorlog verklaarde en

⁴ Baxter, Somalia, 9; Center of Military History, *United States Army United States Forces, Somalia After Action Report and Historical Overview: The United States Army in Somalia, 1992–1994* (Washington DC 2003) 55.

⁵ Center of Military History, *Somalia After Action Report*, 3.

⁶ Hicks, 'Fire In The City', 71-72.

⁷ Baxter, Somalia, 10-11.

⁸ Allard, K., *Somalia Operations: Lessons Learned* (Washington DC 1995) 11.

⁹ R.N. Sangvic, 'Mogadishu, Anatomy of a Failure'. Monografie School of Advanced Military Studies (Fort Leavenworth 1998) 6; T.M. Karcher, 'Understanding the "Victory Disease", from the Little Bighorn, to Mogadishu, to the Future.' Monografie School Of Advanced Military Studies (Fort Leavenworth 2003) 32-33.

¹⁰ Allard, *Somalia Operations*, 16-17; Dean gaat zelfs verder door te stellen dat de aanval werd uitgevoerd door de terreurgroep Al - Qaeda met Iraanse en Iraakse steun, waarna de schuld in de schoenen van Aidid werd geschoven. W.T. Dean III, 'Air Operations in Somalia: "Black Hawk Down" Revisited' in: A.W. Dorn, (ed.), *Air Power in UN Operations. Wings for Peace* (Farnham 2014) 215-229, 224.

een guerrillacampagne begon.¹¹ UNOSOM II had met deze aanval de lokale bevolking tegen zich in het harnas gejaagd, omdat onder de doden zich veel clanoudsten bevonden.¹² Na een reeks van incidenten werd de Amerikaanse *Task Force Ranger (TFR)* eind augustus naar Somalië gestuurd, met als opdracht Aidid en zijn topmannen gevangen te nemen.¹³

De *TFR* was samengesteld uit Delta operateurs en eenheden van het 75^e Regiment Rangers. De luchtsteun werd verzorgd door het 160^e *Special Operations Aviation Regiment (SOAR)* uitgerust met Black Hawk, Little Bird en Kiowa helikopters. Het geheel bestond uit 450 man en stond los van de UNOSOM II bevelsstructuur.¹⁴

De eerste zes *raids* van de *TFR* kenden een wisselend resultaat, nadat per abuis onder andere een VN-compound en een verbaasde Somalische generaal, een VN-bondgenoot, waren overvallen.¹⁵ De zevende *raid*, op 3 oktober, werd ingegeven toen om 13.00 uur aanwijzingen binnenkwamen dat een grote vergadering stond gepland, waarbij diverse topmannen van Aidid aanwezig zouden zijn.¹⁶

Het arresteren van de topmannen vormde slechts het tactische doel van die dag. Het operationele doel was om, door middel van arrestaties en gerichte aanvallen, de commandostructuur en daarmee de machtsbasis van Aidid te ontmantelen. Dit moest er op zijn beurt voor zorgen dat Aidids vermogen om de situatie in Somalië te beïnvloeden, zou verminderen. Hiermee werd, aldus UNOSOM II en *Task Force Ranger*, de weg vrijgemaakt voor de Somalische wederopbouw.¹⁷

3.2. Uitvoering

De compound waar de bewuste vergadering zou plaatsvinden, lag vlak ten noorden van Hotel Olympia, middenin Mogadishu. De omgeving was in handen van Aidid-gelieerde milities. Het plan was als volgt. Nadat de Somalische man het betreffende gebouw had geïdentificeerd door zijn auto er voor te parkeren, zou zo spoedig mogelijk een aanvalsmacht vetrekken, bestaande uit Delta-operateurs en een viertal secties Rangers. De insertie zou per helikopter

¹¹ C.E. Day, 'Critical Analysis On The Defeat Of Task Force Ranger'. MA Thesis (Maxwell Air Force Base 1997) 4; Sangvic, 'Mogadishu', 10-12.

¹² J.I. Matray, 'Black Hawk Down' *The Journal of American History* 89:3 (2002) 1176-1177, 1177; Hicks, 'Fire In The City', 75.

¹³ Center of Military History, *Somalia After Action Report*, 39.

¹⁴ Karcher, 'Understanding the "Victory Disease"', 35-37.

¹⁵ Dean, 'Air Operations in Somalia', 226-226; Bowden, *Black Hawk Down*, 41. De betrokken generaal was lang, lichtgetint, had een rond gezicht en was te zwaar. Aidid was klein, donker, met scherpe trekken en bovenal slank gebouwd.

¹⁶ Sangvic, 'Mogadishu', 14.

¹⁷ Baxter, *Somalia*, 34.

geschieden. Little Birds moesten de Delta's op en nabij het gebouw afzetten, waarna deze het gebouw zouden bestormen en de aanwezigen arresteren. Gelijktijdig zouden de Rangersecties de omgeving afgrendelen en beveiligen door uit de Black Hawk te abseilen op vier straathoeken. Alle helikopters zouden daarna in een circuit gaan vliegen om luchtdekking te geven met de boordwapens en meevliegende scherpshutters. Hierin werden zij gesteund door twee observatiehelikopters en een Orion maritiem patrouillevliegtuig.¹⁸

Vervolgens zou het gereedstaande grondkonvooi, bestaande uit Humvee-terreinwagens en vrachtwagens, de gehele aanvalsmacht en de arrestanten oppikken en weer terugbrengen naar het vliegveld. Dit alles voordat de lokale milities georganiseerde weerstand konden bieden. Al met al werd de operatie uitgevoerd door 160 man, met 18 helikopters, één vliegtuig en twaalf voertuigen.¹⁹ De directe aanvalsmacht bestond uit 46 Delta operateurs en 64 Rangers.²⁰

Om 15.30 uur stegen de helikopters op van het vliegveld, om tien minuten later de Rangers en Delta's op en om het gebouw af te zetten. Vanuit het oogpunt van de Delta's verliep de overval en arrestatie van 24 verdachten zonder bijzonderheden. Anders was het voor de Rangers. Eén sectie werd een kruispunt te ver afgezet, waarbij een zwaargewonde viel. Vrijwel meteen werd sporadisch vuur ontvangen, dat in intensiteit snel toenam.²¹

Terwijl de gevangenen op de binnenplaats werden verzameld, verplaatste het grondkonvooi zich om 16.00 uur naar het gebouw en de aanvalsmacht begon in te stappen., nadat eerst bleek dat de Delta's en het grondkonvooi op elkaar aan het wachten waren.²² Door vijandelijk vuur werden de eerste voertuigen uitgeschakeld.²³ Tegelijkertijd werd de gewonde Ranger met spoed afgevoerd door een *ad hoc* konvooi.²⁴ Vanuit de observatiehelikopters en -vliegtuig was inmiddels te zien dat grote groepen Somalische strijders zich richting het konvooi begaven. Barricades werden opgericht en autobanden aangestoken.²⁵ Gedurende dat proces werd een van de helikopters, *Super Six One*, geraakt door een projectiel uit een raketwerper en stortte vervolgens neer ten noordwesten van het doel om 16.20 uur.²⁶

¹⁸ Bowden, *Black Hawk Down*, 15.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Sangvic, 'Mogadishu', 14.

²¹ Sangvic, 'Mogadishu', 15; Bowden, *Black Hawk Down*, 26.

²² Bowden, *Black Hawk Down*, 122.

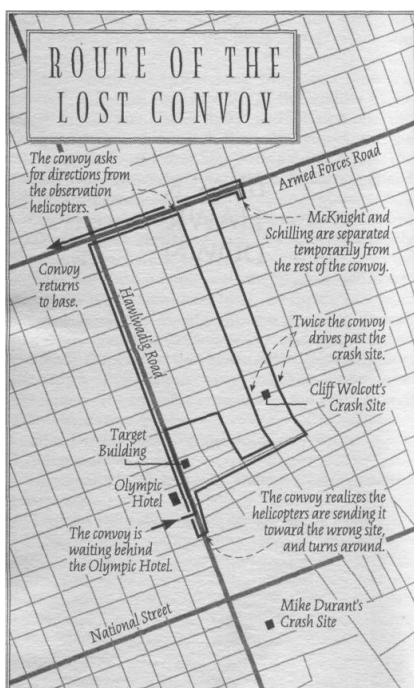
²³ Day, 'Critical Analysis', 8.

²⁴ Center of Military History, *Somalia After Action Report*, 138; Baxter, *Somalia*, 38.

²⁵ Bowden, *Black Hawk Down*, 30.

²⁶ Baxter, *Somalia*, 38; Sangvic, 'Mogadishu', 15.

Vanaf dat moment waren alle inspanningen gericht op het bereiken en evacueren van de neergehaalde bemanning. Onmiddellijk werd een reddingseenheid naar de plek des onheils gezonden. Vrijwel gelijktijdig werden Rangers en Delta's naar het wrak gedirigeerd en werden bevriende eenheden van de snelle reactiemacht gealarmeerd.²⁷ Bovendien moest het grondkonvooi zich verplaatsen naar het wrak en daar alsnog de inzittenden, het reddingsteam én de Rangers en Delta's oppikken.²⁸ Gedurende deze gebeurtenissen bleven grote groepen strijders en burgers toestromen en sloten al dan niet gecoördineerd langzaam de aanvalsmacht in. Om 16.40 uur werd vervolgens een tweede Black Hawk, *Super Six Four*, geraakt en deze stortte ongeveer een kilometer ten zuidwesten van de eerste crash neer.²⁹

Ondertussen had het grondkonvooi grote moeite om *Super Six One* te bereiken. Van alle kanten werd vuur ontvangen. De exacte locatie van de eerste crash was niet bekend bij de konvooicommandant, zodat hij aanwijzingen kreeg van de Orion. Deze communicatie verliep echter over dermate veel schijven dat elke aanwijzing te laat kwam. Na de rampplek tweemaal en Hotel Olympia eenmaal voorbij te zijn gereden, was het aantal doden en gewonden zo hoog dat de konvooicommandant zijn voertuigen terugtrok naar het vliegveld omstreeks 17.15 uur.³⁰ Ongeveer negentig Rangers en Delta's bevonden zich op dat moment tussen het doel en *Super Six One*.³¹

32

In enge zin was hiermee de opdracht afgerond. De overlevende arrestanten,³³ waaronder topmannen van Aidid, werden op het vliegveld geïnterneerd. Impliciet was het evacueren van alle betrokkenen, inclusief de helikopterbemanningen, tot doel verheven. De gewaarschuwde versterkingen hadden inmiddels het vliegveld bereikt, vanwaar een poging werd ondernomen om de tweede helikopter te bereiken. Door zware tegenstand konden zij hun doel niet bereiken en moesten ze hun poging afbreken, net als een *ad hoc* konvooi dat bestond uit

²⁷ Bowden, *Black Hawk Down*, 102-104.

²⁸ Idem, 124.

²⁹ Sangvic, 'Mogadishu', 16-17.

³⁰ Day, 'Critical Analysis', 8.

³¹ Bowden, *Black Hawk Down*, 163.

³² Idem, 88.

³³ Twee of drie gevangenen kwamen om het leven door de serie hinderlagen in de stad.

ondersteunend personeel.³⁴ Er zat niets anders op dan de gehele reactiemacht in te zetten en deze te ondersteunen met zware wapens. Deze waren in de Amerikaanse bevelslijn niet beschikbaar, zodat de Maleisische (pantservoertuigen) en Pakistaanse (tanks) VN-contingenten verzocht werden om steun te leveren voor een reddingsoperatie.³⁵ Gedurende de nacht wisten de Delta's en Rangers, gesteund door helikopters, de militieën min of meer op afstand te houden, maar het aantal slachtoffers liep snel op. Cruciaal was de geslaagde bevoorrading per helikopter vlak na zonsondergang.³⁶

Omstreeks 23.30 uur kwam de gepantserde colonne in beweging. Twee uur later werden de Delta's en Rangers bereikt, maar pas rond zeven uur de volgende ochtend kwam de colonne aan bij het voetbalstadion waar zich het Pakistaanse hoofdkwartier bevond.³⁷ Met uitzondering van de vermiste vlieger waren alle betrokkenen 'out of harms way'.

Het verloop en de uitkomst van deze actie hadden enorme politieke gevolgen. De beelden waarbij gesneuvelde militairen door de straten van Mogadishu werden gesleept, gingen de hele wereld over. Dagenlang beheerste de gijzeling van de vlieger, Mike Durant, het Amerikaanse nieuws.³⁸ Hoewel het geen directe reactie was op de gebeurtenissen, trok de regering Clinton in maart 1994 de laatste Amerikaanse troepen terug uit Somalië.³⁹

3.3. Analyse

Strikt genomen werd de opdracht nagenoeg succesvol afgerond. De prijs daarentegen was ontstellend hoog, zowel aan Amerikaanse als aan Somalische zijde, waar naar schatting duizend slachtoffers vielen.⁴⁰

De analyse aan de hand van McRaven zal zich voornamelijk richten op de pogingen om de verdachten te arresteren en te interneren op het vliegveld, omdat dit het doel vormde van de operatie. De pogingen van de Delta's en Rangers om de eerste helikopter te ontzetten worden apart geanalyseerd.

³⁴ Bowden, *Black Hawk Down*, 163. De overmacht bij de tweede neergestorte helikopter was te groot. Binnen enkele uren werden de bemanning en twee ingevlogen Delta's gedood. Eén vlieger werd gevangen genomen en na een kleine twee weken vrijgelaten.

³⁵ Sangvic, 'Mogadishu', 19.

³⁶ Hicks, 'Fire In The City', 77; Center of Military History, *Somalia After Action Report*, 12,

³⁷ De hoofdreden was dat het veel tijd en moeite kostte om de vlieger van *Super Six One* te bergen.

³⁸ S.L. Carruthers, *The Media at war* (Basinstoke en New York, tweede druk 2011) 156-157.

³⁹ Carruthers, *The Media at War*, 158; Isby, *Leave no Man Behind*, 271.

⁴⁰ Hicks, 'Fire In The City', 77.

Eenvoud

Gezien de omstandigheden, was het aantal variabelen in het plan teruggebracht tot drie elementen. De Delta's die het doel per helikopter zouden bestormen, de Rangers die de omgeving moesten afgrendelen - eveneens per helikopter - en het grondkonvooi dat alle betrokkenen weer terug naar het vliegveld zou vervoeren. Het geheel bestond uit 160 man, exclusief de vliegers en de boordbemanning. Een complicerende factor was echter dat de Ranger- en Deltacomponent elk een gescheiden bevelvoering en uitvoering kenden. Er was wel een overkoepelend commandant, maar er was niet afgestemd wie precies de leiding zou hebben als deze zou worden uitgeschakeld of buiten bereik zou zijn tijdens een actie.⁴¹ Het tactische doel van de operatie was beperkt, maar hield wel in dat de verdachten naar het vliegveld moesten worden vervoerd. Het operationele en strategische doel worden in de betreffende sectie geanalyseerd.

In beginsel was een conceptplan beschikbaar, dat slechts aan de locatie van het doel moest worden aangepast. Voor enkele locaties in Mogadishu waren van tevoren plannen opgesteld.⁴² De details voor deze actie werden binnen enkele uren ingevuld, vanaf het moment dat de eerste waarschuwing binnenkwam dat een vergadering stond gepland.

Dit nam niet weg dat de operatie werd uitgevoerd door lichte infanterie, bij daglicht. Verrassing, maar bovenal snelheid stond in dit plan centraal. Vlakbij vergaderlocatie lag de Bakara-markt, door de *TFR* ook wel 'de Zwarte Zee' genoemd.⁴³ Vanuit de markt konden zeer snel zeer veel Adid-gelieerde milities worden gemobiliseerd. De markt zelf fungeerde tevens als wapendepot. Noch de VN-vredesmacht, noch de *TFR* had daar vrijheid van handelen.

De Task Force had een goede tactische inlichtingenpositie voor deze operatie. De beoogde personen waren op de vergadering aanwezig en werden met succes gearresteerd. De aanwezigheid van raketwerpers en zware wapens was bekend. Wat de Task Force echter had onderschat, was het vermogen van de lokale milities om snel te reageren op vijanden die middenin hun leefgebied werden gedropt en het lerend vermogen van de milities.⁴⁴ De analyse van de vijand werd beïnvloed door (latent) racistische denkbeelden over werkeloze Somaliërs op slippers die de hele dag weinig anders deden dan elkaar bestrijden en het

⁴¹ Isby, *Leave No Man Behind*, 266.

⁴² Bowden, *Black Hawk Down*, 39.

⁴³ Een duidelijke toelichting wordt in de bronnen niet gegeven. De naam kan verwijzen naar de enorme omvang van illegale (wapen)handel of de huidskleur van de gemiddelde Somaliër.

⁴⁴ F.H. Akers, Jr. en G.B. Singleton, *Task Force Ranger: A Case Study Examining the Application of Advanced Technologies in Modern Urban Warfare* (Oak Ridge 2000) 7-8; M. Ecklund, 'Task Force Ranger vs. Urban Somali Guerrillas in Mogadishu: An Analysis of Guerrilla and Counter guerrilla Tactics and Techniques used during Operation GOTHIC SERPENT' *Small Wars & Insurgencies* 15:3 (2004) 47-69, 57.

kauwen van *qat*, afhankelijk van het tijdstip.⁴⁵ Het was de commandant van de Task Force duidelijk dat een grootschalig gevecht om en op de Bakara-markt een tactische overwinning, maar mogelijk een politieke nederlaag zou opleveren.⁴⁶ Voorafgaand aan deze operatie, waren zes vergelijkbare acties uitgevoerd. Bij vrijwel al deze acties vormde het opereren met laagvliegende helikopters de hoeksteen. Ook UNOSOM II-eenheden opereerden met helikopters boven Mogadishu. Steeds vaker maakten vliegers melding van kleinkalibervuur en projectielen. In de week voor 3 oktober werd een Black Hawk met een raketwerper neergehaald.⁴⁷

De relatief kleine aanvalsmacht compenseerde haar omvang met een groot aantal technische voordelen. De Black Hawk, die in Grenada zijn (officiële) debuut had gemaakt, functioneerde tien jaar later tot volle tevredenheid. Wel was de omvang van de helikopter een nadeel bij intens vuur, maar dit werd gecompenseerd door het incasseringsvermogen. Twee Black Hawks werden neergehaald, maar drie andere werden gedurende de dag en nacht ook geraakt en wisten te landen in bevriend gebied of op het vliegveld.⁴⁸ Tezamen met Kiowa en de Little Bird zorgde de Black Hawk voor tactische mobiliteit en kon tevens beperkt vuursteun leveren met boordwapens en aan boord zijnde scherpschutters.⁴⁹

Gedurende de operatie bleek echter dat de beschikbare vuurkracht onvoldoende was om een daadwerkelijk overwicht te behalen. De Kiowa's en Little Birds, bewapend met ongeleide raketten en miniguns,⁵⁰ moesten doorlopend sorties vliegen voor de verdedigers van *Super Six One*.⁵¹ De Somalische milities werden wel in bedwang gehouden, maar de *TFR* had geen controle over de situatie. Een ander voordeel wat de Delta's en Rangers genoten, was het dragen van scherfvesten. Deze vesten verbeterden de overlevingskansen bij schoten op de torso. Aan de andere kant beperkte dit sterk de mobiliteit van de drager.⁵² De snelle reactiemacht was, net als de *TFR*, met Humvee's en vrachtwagens uitgerust. Gedurende de operatie bleek dat deze voertuigen zeer kwetsbaar waren tijdens operaties in verstedelijkt gebied en bovendien niet de benodigde vuurkracht en massa bezaten om versperringen te

⁴⁵ Bowden, *Black Hawk Down*, 67-68.

⁴⁶ Sangvic, 'Mogadishu', 13.

⁴⁷ Bowden, *Black Hawk Down*, 96, 109; Day, 'Critical Analysis', 6.

⁴⁸ Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 11.

⁴⁹ Hicks, 'Fire In The City', 82; Bowden, *Black Hawk Down*, 97.

⁵⁰ Wapen met meerdere, roterende vuurmonden, met een vuursnelheid tot 6000 kogels per minuut.

⁵¹ Hicks, 'Fire In The City', 71.

⁵² Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 25.

doorbreken.⁵³ De commandant van de *TFR* had wel zwaardere middelen aangevraagd, maar die aanvraag werd om politieke en praktische redenen geweigerd.⁵⁴

De kwaliteit van communicatiemiddelen varieerde. De systemen waren over het algemeen toereikend, maar in Mogadishu blokkeerden gebouwen de radiosignalen. Gedurende de operatie werd het communicatienet overbelast, met chaos tot gevolg. Dit kwam het meest tot uitdrukking in de afgelegde route van het grondkonvooi.⁵⁵

Ten opzichte van haar tegenstander, was het optreden van de *TFR* in eerste aanleg onorthodox te noemen. Maar doordat deze actie was voorgegaan door zes soortgelijke operaties, werd de *modus operandi* voor de milities steeds duidelijker, hoezeer de *TFR* ook probeerde om te variëren. Afgezien daarvan was de wijze van opereren redelijk rechttoe-rechtaan.⁵⁶ Dit stelde Aidid en zijn milities in staat om op een oplossing te broeden en de zwakke plekken in het plan te ontdekken.

Het optreden in verstedelijkt gebied had positieve en negatieve gevolgen voor de Task Force Ranger. Aan de ene kant vergrootte het de kwetsbaarheid van voertuigen en helikopters. Vijandige milities hadden legio mogelijkheden om aan te vallen. Communicatie werd bemoeilijkt doordat de bebouwing de onderlinge coördinatie tussen de eenheden verstoorde. De mogelijkheden om luchtsteun te verlenen waren beperkt.⁵⁷ Toen de eerste helikopter eenmaal verdedigd werd, bleek de bebouwing juist effectief het aantal aanvalsopties te beperken en werd de gevechtskracht van de milities sterk gekanaliseerd. De milities konden hun numerieke overwicht niet uitbuiten.⁵⁸

Geheimhouding

De geheimhouding voor de operatie van 3 oktober was op zijn best relatief. Vóór de aankomst van de *TFR* opereerden Aidid en zijn topmannen in de openbaarheid.⁵⁹ De lokale pers berichtte echter uitgebreid over de komst van de *TFR*. De leiding van UNOSOM II zette een prijs op het hoofd van Aidid, waarop hij onderdook. De strategische verrassing ging hiermee verloren.⁶⁰ Alle relevante spelers, vriend en vijand, wisten van de opdracht van de *TFR*. Door de verschillende *raids* werden zowel de intenties als de vermogens van de *TFR* duidelijk.

⁵³ Day, 'Critical Analysis', 9.

⁵⁴ Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 9.

⁵⁵ Bowden, *Black Hawk Down*, 151; Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 14.

⁵⁶ Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 5.

⁵⁷ R. Glenn en G. Kingston, *Urban Battle Command in the Twenty-First Century* (Santa Monica 2005) 23-25.

⁵⁸ Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 7-8, 16.

⁵⁹ Center of Military History, *Somalia After Action Report*, 9.

⁶⁰ T. Tovy, 'Are the Principles of War Applicable to Special Task Forces? Gothic Serpent Re-examined' *The RUSI Journal* 154:2 (2009) 56-62, 57-58.

Het afschermen van de *TFR* liet te wensen over. De inwoners van Mogadishu hadden vrij zicht op het vliegveld, daarbij geholpen door het feit dat de hangaardeuren altijd open stonden en dat lokale medewerkers vrijwel ongehinderd hun gang konden gaan. Het vliegveld zelf werd beveiligd door enkele wachtposten en een hekwerk. Elke beweging kon worden waargenomen.⁶¹

Het doel van de aanval op 3 oktober bleef wel geheim, getuige het feit dat diverse topmannen werden gearresteerd. Hoe de *TFR* erin slaagde om toch nog gebruik te maken van het verrassingseffect, wordt later besproken.

Oefening & training

In de tien jaar na *Urgent Fury* hadden de Amerikaanse SOF-eenheden niet aan status ingeboet, integendeel. Training en selectie bleven onverminderd zwaar. Het 160^e SOAR was uitstekend geoefend, zodat alle handelingen tot routine werden verheven.

De Rangers en Delta's behoorden tot de best getrainde eenheden van de Amerikaanse landmacht. Naast het oefenen van tactieken, technieken en procedures, werd in Somalië menig uur op de schietbaan doorgebracht.⁶² De *TFR* beschikte over twee standaardplannen: een aanval op een bewegend konvooi en een aanval op een statisch doel. Dit ging gepaard met een vaste *modus operandi*, zodat de planners alleen de details hoefden aan te passen.⁶³ De benodigde tijd voor het plannen en uitvoeren van operaties werd hierdoor tot een minimum teruggebracht.

Tussen de Rangers en Delta's onderling bestonden echter grote cultuurverschillen. De gemiddelde Ranger was rond de twintig, had geen gevechtservaring en was gewend om te luisteren naar zijn (onder)officieren en te handelen naar hun instructies. Discipline was het hoogste goed.

De gemiddelde Delta operateur was de dertig reeds gepasseerd en had geregeld te maken met ernstinzet. De afstand tussen de Delta's onderling was klein en gezagsverhoudingen waren diffuus. Hij was erop getraind om voor zichzelf te denken en te handelen, zelfs tegen directe bevelen in als de situatie daar, naar het inzicht van de operateur, om vroeg.⁶⁴

⁶¹ Bowden, *Black Hawk Down*, 245; Ecklund, 'Task Force Ranger vs. Urban Somali Guerrillas in Mogadishu', 59-60.

⁶² Bowden, *Black Hawk Down*, 201; Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 5-7; Isby, *Leave no Man Behind*, 269-270.

⁶³ Ecklund, 'Task Force Ranger vs. Urban Somali Guerrillas in Mogadishu', 68.

⁶⁴ Bowden, *Black Hawk Down*, 47, 49, 208; Isby, *Leave no man behind*, 265.

Tijdens het gevecht om van het doelgebouw naar de eerste helikopter te komen, botsten deze twee culturen. Het idee was om elkaar te dekken en in colonne te verplaatsen, maar al snel trokken de Delta's hun eigen plan, daarbij op de hielen gezeten door Rangers die buiten het zicht van hun directe leidinggevende waren. De formatie viel hierdoor uit elkaar, tot frustratie van de Rangercommandant.⁶⁵

Alle gebeurtenissen afschuiven op fouten van de *TFR* doet echter de Somalische milities tekort. De gemiddelde miliciens had tien jaar ervaring in irreguliere oorlogvoering en was bereid om (zware) verliezen te incasseren.⁶⁶ Hij en zijn omgeving, de clangenoten van Aidid, stonden steeds negatiever tegenover UNOSOM II. Aan de ene kant kwam dit doordat UNOSOM II-eenheden soms tientallen burgerdoden veroorzaakten, aan de andere kant deinsde Aidid er niet voor terug zijn milities te laten vuren op menigten en vervolgens UNOSOM II de schuld te geven.⁶⁷

Daarnaast had Aidid zijn gebied verdeeld in districten met elk een commandant. Via deze organisatie was een snelle mobilisatie van de milities mogelijk en bovendien hadden diverse topmannen van Aidid in het verleden militaire cursussen in de Sovjet-Unie gevolgd.⁶⁸ Hoe langer UNOSOM II en de *TFR* gebruik maakten van helikopters, hoe beter de milities werden in het afvuren van projectielen, bij voorkeur in salvo.⁶⁹ Bij de laatste twee *raids* voor die van 3 oktober werden de vliegers geconfronteerd met een toenemend aantal projectielen.⁷⁰ De milities werden ook hoe langer hoe beter in het opwerpen van barricades en wegversperringen, waarmee de mobiliteit van de *TFR* en UNOSOM werd verminderd. Daarnaast werden tijdens de gevechten de miliciens gemengd met de lokale bevolking om te fungeren als een *force multiplier*.⁷¹

Tot slot maakte Aidid op grote schaal gebruik van burgers. Door middel van propaganda wist Aidid de inwoners van Mogadishu te beïnvloeden.⁷² Menigten werden gebruikt als levend schild, zowel voor als op 3 oktober. UNOSOM II noch de *TFR* beschikten over middelen voor *crowd control*. Dit werd versterkt door de schijnbare Somalische gewoonte om juist naar

⁶⁵ Bowden, *Black Hawk Down*, 207-208.

⁶⁶ M. Eversmann, en D. Schilling (eds.), *The battle of Mogadishu. Firsthand accounts from the Men of Task Force Ranger* (New York 2004) xviii; Bowden, *Black Hawk Down*, 215.

⁶⁷ Bowden, *Black Hawk Down*, 74, 81-82, 94, 216; Ecklund, 'Task Force Ranger vs. Urban Somali Guerrillas in Mogadishu', 53-54.

⁶⁸ Ecklund, 'Task Force Ranger vs. Urban Somali Guerrillas in Mogadishu', 68; J. Stevenson, *Losing Mogadishu. Testing US Policy in Somalia* (Annapolis 1995) 94.

⁶⁹ Bowden, *Black Hawk Down*, 135.

⁷⁰ Isby, *Leave no Man Behind*, 270-271.

⁷¹ Bowden, *Black Hawk Down*, 196, 201, 215.

⁷² Idem, 45, 216.

vuurgevechten te gaan kijken in plaats van binnen te blijven.⁷³ Bovendien vervulden aanwezige burgers voor de militia een ondersteunende rol.⁷⁴ Uit de bronnen rijst de indruk dat hoe langer het gevecht werd voortgezet, des te vrijer de geweldsinstructie voor het vuren op menigten werd toegepast. Dit gold voor zowel Rangers, Delta-operateurs als de vliegers en boordschutters van de helikopters..⁷⁵

Verrassingselement

Volgens McRaven kan verrassing bereikt worden door misleiding, het tijdstip van de aanval en het gebruik maken van de zwakke plek van de vijand.⁷⁶ De historicus Tovy stelt onterecht dat het gebruik van verrassing automatisch leidt tot het behalen van een relatief overwicht, iets wat door McRaven zelf wordt weersproken.⁷⁷

Door een gebrek aan geheimhouding waren de aanwezigheid, intentie en de vermogens van de *TFR* reeds duidelijk voor Aidid. Wat echter volstond, was het onverhoeds uitvoeren van de operatie.⁷⁸ De *TFR* zelf was nog geen tweeënhalfuur van tevoren op de hoogte van de op handen zijnde actie. Om Aidid en de Somalische bevolking te misleiden, stegen driemaal daags meerdere helikopters op voor vluchten over de stad om de echte vluchten te deconflicteren.⁷⁹ Aan de ene kant werd het onvoorspelbaar wanneer de inzet ernst was, aan de andere kant raakte de militia's gewend aan helikopters en konden zij dagelijks oefenen in het mobiliseren. Bovendien leidde het vlieggedrag tot toenemend verzet bij de burgerbevolking.⁸⁰ Verder werd er gevarieerd in de wijze van optreden, maar dit kon de vaste elementen niet verhullen.⁸¹ Toen de *TFR* om 15.30 uur vertrok, was alleen de exacte locatie van de aanval onbekend voor de militia's. De aanwezigen op de vergadering werden dusdanig overrompeld dat er vrijwel geen schoten werden gelost bij de inval zelf. Daar was de verrassing maximaal.

⁷³ Bowden, *Black Hawk Down*, 121, 216; Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 18; Ecklund, 'Task Force Ranger vs. Urban Somali Guerrillas in Mogadishu', 53-54.

⁷⁴ Bowden, *Black Hawk Down*, 257-258.

⁷⁵ Idem, 65-66, 81-82, 97, 245-246.

⁷⁶ Tovy, 'Operation Gothic Serpent Re-examined', 58.

⁷⁷ Tovy, 'Operation Gothic Serpent Re-examined', 57; McRaven, *Spec Ops*, 19.

⁷⁸ McRaven, *Spec Ops*, 17.

⁷⁹ Bowden, *Black Hawk Down*, 34-35; Hicks, 'Fire In The City', 76;

⁸⁰ Bowden, *Black Hawk Down*, 93.

⁸¹ Idem, 34-35

Snelheid van handelen

De planners van de *TFR* bepaalden dat de aanvalsmacht niet langer dan een half uur om en bij het doel mocht doorbrengen, voordat milities de kans kregen tot actie over te gaan. De fase waarin de verdachten werden gearresteerd en verzameld verliep volgens het boekje.

Twee zaken veroorzaakten een kink in de kabel. Een van de Rangers miste bij het abseilen uit de helikopter het touw en raakte zwaargewond. Vervolgens werd alles in het werk gesteld om hem te evacueren. Een gedeelte van het grondkonvooi werd hiertoe bestemd. Ten tweede speelde mee dat gedurende onbekende tijd het grondkonvooi en de Delta's elkaars aankomst afwachtten. Beide verkeerden in de veronderstelling dat de ander een teken zou geven. Pas na adequaat handelen van een koerier werd het misverstand opgelost.⁸² Dit voorval is ronduit vreemd, gezien het feit dat dit al de zevende overval was die door de *TFR* werd uitgevoerd. Gecombineerd met de korte reactietijd van de milities, werd het gevaar alleen maar groter. Evengoed had een betere coördinatie het neerhalen van de eerste helikopter niet kunnen voorkomen, gezien de verwoede pogingen van de milities om een helikopter te raken. Snelheid, tezamen met het verrassingselement, was het cruciale onderdeel in het plan van de *TFR*.

Doelgerichtheid

De operationele opdracht voor de *TFR* was helder, namelijk het arresteren van Aidid en zijn topmannen, alsmede het ontmantelen van zijn machtsstructuren. Ook tactisch gezien was het doel voor die dag helder, te weten het overvallen van de vergadering en de aanwezigen arresteren, in het bijzonder twee topmannen van Aidid.

De *TFR* had echter ook tot opdracht om het aantal eigen slachtoffers tot een minimum te beperken om het draagvlak onder de Amerikaanse bevolking voor UNOSOM II niet in gevaar te brengen. Het was op dat moment al enkele malen voorgekomen dat Amerikaanse militairen of VN-medewerkers in de stad om het leven kwamen, waarna hun lichamen werden verminkt. Naast de eigen slachtoffers, moest ook het aantal burgerdoden tot een minimum worden beperkt om de legitimiteit van de missie niet in gevaar te brengen.⁸³ Zoals aangetoond, namen de leden van de *TFR* het gedurende de dag steeds minder nauw met deze instructie.

⁸² Bowden, *Black Hawk Down*, 122.

⁸³ Akers en Singleton, *Task Force Ranger*, 8.

Wat in de onderzochte literatuur nergens naar voren komt, is dat de *TFR* verantwoordelijk was voor het welzijn van de verdachten vanaf hun arrestatie.⁸⁴ Voor alles moest de eerste prioriteit liggen bij het in veiligheid brengen van de verdachten, in een omgeving die steeds gevaarlijker werd. Door halverwege zijn opdracht te wijzigen in een reddingsmissie (overigens in opdracht van zijn meerderen), week de konvooicommandant af van het oorspronkelijke doel. Gezien de toenemende vijandelijke weerstand en de lichte bepantsering van zijn voertuigen, had van de commandant verwacht mogen worden dat hij zijn route niet zou wijzigen om naar de eerste rampplek te gaan. Hier komt nog bij dat hij op dat moment niets wist van de status van de bemanning van de helikopter. De *TFR*-eenheden ter plaatse wisten echter al dat er zwaar materieel nodig was om een bekneld lichaam te bergen.⁸⁵ Pas toen het konvooi als strijdmacht bijna uitgeschakeld was door het toenemende aantal slachtoffers, waaronder enkele arrestanten, kreeg de commandant toestemming zijn eenheden terug te trekken naar het vliegveld.⁸⁶

Het is opvallend dat zodra de missie veranderde in een reddingsmissie, alles in het werk werd gesteld om alle betrokkenen te evacueren, met inzet van alle beschikbare middelen. Deze pogingen waren pas succesvol toen de *TFR*-leiding een coherent plan opstelde en er zwaar materieel werd ingezet van UNOSOM II. De geïmproviseerde reddingspogingen die de *TFR* vanaf het vliegveld ondernam, liepen vast in weerstand van de militie die voldoende bewapening hadden om licht gepantserde doelen te bestrijden.

De auteur van *Bravo Two Zero*, Andy McNab, geeft voor dit verschijnsel twee verklaringen. In de eerste plaats is de wetenschap dat je collega's alles voor je overhebben goed voor het moreel. In de tweede plaats is in iedere militair, in elite-eenheden in het bijzonder, veel geld geïnvesteerd, een investering die anders verloren zou gaan.⁸⁷ Overigens had de beslissing om de infanterie de rampplek te laten beveiligen, geen effect op het lot van de arrestanten.

3.4 De som der delen

Hoe valt uit bovenstaande het verloop van de acties te analyseren, aan de hand van het kwetsbare gebied en relatieve overwicht zoals gemunt door McRaven? Als uitgangspunt voor

⁸⁴ T. McGormack en B.M. Oswald, 'Chapter 24, The Maintenance of Law and Order in Military Operations' in: T.D. Gill en D. Fleck (eds.), *The Handbook of the International Law of Military Operations* (Oxford 2011) 445-463, 455; J.K. Kleffner, 'Chapter 25, Operational Detention and the Treatment of Detainees' in: T.D. Gill en D. Fleck (eds.), *The Handbook of the International Law of Military Operations*, 465-479, 478.

⁸⁵ Sangvic, 'Mogadishu', 16.

⁸⁶ Bowden, *Black Hawk Down*, 158.

⁸⁷ A. McNab, *Bravo Two Zero* [Bravo Two Zero- The True Story of an SAS patrol behind enemy lines in Iraq] vertaald door Pieter Verhulst (Utrecht 2010 [1993]) 41.

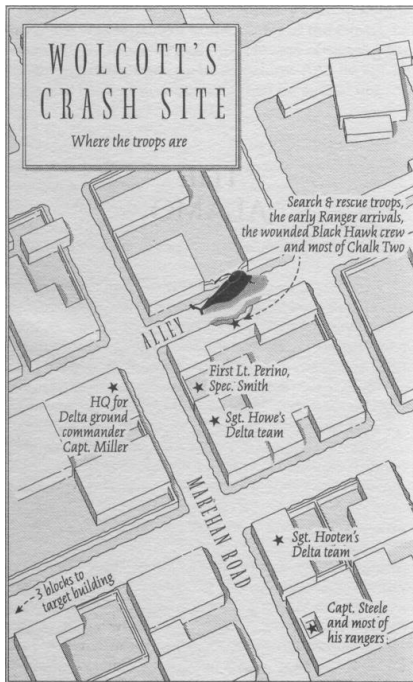
het verloop van de acties wordt de oorspronkelijke planning genomen, tezamen met het beoogde einddoel.

In de periode tussen het opstijgen van de helikopters en het abseilen van de Rangers en Delta's was het mogelijk dat het doel van de missie uitlekte, met het vluchten van de verdachten tot gevolg. Met de arrestatie van de verdachten werd een relatief overwicht behaald. Vanaf dat moment begon de tijd te tikken. Hoe sneller de *TFR* het gebied weer verliet, des te korter werd de periode waarin de milities hun numerieke overwicht konden inzetten. Het relatieve overwicht en de mate van controle over de situatie namen af. Dit kwam door de beslissing de zwaargewonde Ranger met een deel van het konvooi heen te zenden en het misverstand tussen het grondkonvooi en de aanvalsmacht. Hierdoor ging kostbare tijd verloren.

Met het neerstorten van *Super Six One* had de commandant van de operatie vier opties. De bemanning aan haar lot overlaten; alleen het reddingsteam inzetten; het reddingsteam en de infanteristen inzetten; of zowel het reddingsteam, de infanterie als het grondkonvooi inschakelen bij de redding. Doordat hij voor die laatste optie koos, ging het relatief overwicht verloren en was de *TFR* niet langer in staat om haar wil aan de tegenstander op te leggen, vanwege de ontbrekende bepantsering en inadequate boordbewapening van het konvooi. De Somalische milizie kreeg legio mogelijkheden het konvooi aan te vallen en wist de snelheid en de verrassing, twee cruciale elementen uit het plan van de *TFR*, te neutraliseren. De bebouwing en de aanwezigheid van burgers beperkte voor een belangrijk deel de inzet van het luchtwapen.⁸⁸ De Somalische bewapening en schietvaardigheid was op sommige punten misschien kwalitatief minder, maar dit werd gecompenseerd door het volume. Andersom compenseerde de *TFR* het gebrek aan zware wapens met een uitstekende mentale en fysieke training.

Hoe langer het konvooi probeerde om de eerste helikopter te bereiken, des te groter werd de kans dat de meegevoerde gevangenen iets zou overkomen, wat uiteindelijk ook gebeurde. Pas toen de beslissing werd genomen verdere reddingspogingen af te breken en het konvooi zich los wist te maken uit het gevecht, werd het relatief overwicht herwonnen. De missie werd volbracht op het moment dat de gevangenen werden geïnterneerd op het vliegveld.

⁸⁸ Niet alleen qua geweldsinstructie, maar ook aanvliegroutes, munitiekeuze, effect en zicht. Zie Glenn en Kingston, *Urban Battle Command*, 23-24.

Bij de rampplek van *Super Six One* was het doel om de bemanning, gewond dan wel gesneuveld, te evacueren. Het initiële plan werd gemaakt op basis van een *contingency*-plan. Geheimhouding was niet mogelijk, noch was het mogelijk om een eenvoudig plan op te stellen waarin rekening werd gehouden met de capaciteiten en vermogens van de tegenstander. Zonder verrassing of een buitengewone snelheid, groeide de frictie uit tot een niet te handhaven omvang. Tot aan het neerhalen van *Super Six One* had de *TFR* het initiatief in handen, waarna een lange reactieve fase volgde.⁹⁰ Pas toen de versterkingen van UNOSOM II de rampplek bereikten, herwon de *TFR* de controle.

Eenmaal op de rampplek verkreeg de *TFR* maar net genoeg relatieve superioriteit om de oprukkende milities op afstand te houden. Naarmate de *TFR* meer slachtoffers moest incasseren en de munitie opraakte, verminderde het relatieve overwicht, wat alleen behouden kon worden door intensieve luchtsteun en de geslaagde bevoorradingspoging rond zonsondergang. Van vrijheid van handelen was geen sprake, gezien het feit dat de eenheden in de gebouwen rondom de rampplek elkaar niet konden bereiken.⁹¹

Zoals bij elke militaire operatie vierde frictie hoogtij. Voorbeelden daarvan zijn de misverstanden tussen de aanvalsmacht en het grondkonvooi, de vertraging in communicatie tussen de Orion en het grondkonvooi, of het feit dat de commandant van het konvooi verzuimde om de gewijzigde bestemming richting de rampplek door te geven aan alle chauffeurs. Dit zou allemaal overkomelijk zijn geweest, als de milities door de vorige zes *raids* niet hadden geleerd snel te mobiliseren en te reageren.

Wat de *TFR* in haar optreden nekte, was de spanning tussen haar tactische doelen en de strategische beperkingen opgelegd door de regering-Clinton, die vanwege de humanitaire aard van UNOSOM II een minimum aan eigen en burgerslachtoffers wenste.⁹²

⁸⁹ Bowden, *Black Hawk Down*, 238.

⁹⁰ Bowden, *Black Hawk Down*, 109; Karcher, 'Understanding the "Victory Disease"', 40.

⁹¹ Karcher, 'Understanding the "Victory Disease"', 43.

⁹² B.D. Keifer, 'When tactics and strategy collide'. *Seminar Military Thought and the Essence of War* (31 oktober 2003).

Het was uiteindelijk die wetenschap die Aidid uitbuitte. Door de tegenstander zoveel mogelijk te slijten tegen enorme eigen verliezen, ging weliswaar de tactische overwinning naar de *TFR*, maar de strategische overwinning kwam toe aan Aidid.⁹³

⁹³ Keifer, 'When tactics and strategy collide'.

Hoofdstuk 4: Operatie *Neptune Spear*, Pakistan 2011

4.1. Inleiding

Abbottabad, Pakistan, 2 mei 2011 rond 01.00 uur plaatselijke tijd. Wakker geworden door geronk van helikopters, stuurt een Pakistaanse ICT'er een tweet de wereld in. '*Helicopter hovering above Abbottabad at IAM (is a rare event)*'.¹ Vijf minuten later tweette hij '*go away helicopter, before I take my giant swatter*'.² Weer drie minuten later, om 01.09 uur, maakte hij melding van een luide explosie, nadat hij eerst had omgekeken naar zijn gezin.³

Zonder het te weten, fungeerde Shoaib Athar als de kroniekschrijver van de laatste momenten van Osama bin Laden. De meest gezochte man ter wereld wist zich jarenlang middenin Pakistan schuil te houden, totdat Amerikaanse SEALs van de Naval Special Warfare Development Group, beter bekend onder hun voormalige aanduiding SEAL Team Six,⁴ een einde maakte aan zijn leven. Dit hoofdstuk analyseert deze operatie.

Operatie *Neptune Spear*, zoals de missie werd genoemd, was het sluitstuk van een jarenlange jacht op een van de meest gezochte mannen ter wereld, Osama bin Laden. Bin Laden ageerde tegen de westerse wereld, in het bijzonder de Verenigde Staten, omdat die in zijn ogen oorlog voerden tegen de islamitische wereld.⁵ Deze woede uitte zich in het oprichten van terreurbeweging Al Qaeda en het plegen van aanslagen op westerse doelen, met name de Amerikaanse ambassades in Tanzania en Kenia in 1998 en de aanslag op de torpedobootjager *USS Cole* 2000. De Amerikaanse regering (Clinton en later Bush jr.) liet zich op haar beurt ook niet onbetuigd. Met het afvuren van kruisraketten werd getracht Bin Laden om het leven te brengen.⁶ De *Central Intelligence Agency* (CIA), de Amerikaanse inlichtingendienst, besteedde eveneens middelen en aandacht aan wat spoedig de meest bekende terrorist ter wereld zou worden.

Op 11 september 2001 kaapten leden van Al Qaeda vier verkeersvliegtuigen in Amerikaans luchtruim. Twee boorden zich in het World Trade Center (WTC). Een derde vloog het Pentagon, het Amerikaanse Ministerie van Defensie, binnen, een vierde stortte neer

¹ *Abbottabad Commission Report*, Al Jazeera. <http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/binladenfiles/> (geraadpleegd 25 maart 2016) 79.

² Abbottabad Rapport, 79.

³ Idem, 79.

⁴ C. McNab, *America's Elite. US Special Forces from the American Revolution To The Present Day* (Oxford en Long Island City 2013) 263-264.

⁵ P.F. Panzeri Jr., *Killing Bin Laden. Operation Neptune Spear 2011* (Oxford en New York 2014) 8.

⁶ Panzeri, *Killing Bin Laden*, 15, 18.

in een akker nadat passagiers de cockpit hadden bestormd. De aanslagen kostten drieduizend mensen het leven.⁷

De Amerikaanse president George Bush jr. verklaarde de wereldwijde *War on Terror*, met Al Qaeda tot belangrijkste doelwit en de stichter ervan in het bijzonder. Bondgenoten, waaronder de Noord-Atlantische Verdrags Organisatie (NAVO), werd gevraagd om een bijdrage te leveren.⁸

De oorlogsverklaring van Bush had zichtbare en minder zichtbare consequenties. Zichtbaar was de inval in Afghanistan in oktober 2001, nadat de zittende regering had geweigerd Bin Laden uit te leveren. Binnen korte tijd wisten lokale bondgenoten, gesteund door Amerikaanse SOF-eenheden en *air power*, het hele land te veroveren tijdens operatie *Enduring Freedom*.⁹ Gemandateerd door de Verenigde Naties en op uitnodiging van de nieuwe Afghaanse regering ontplooidde de NAVO de *International Security and Assistance Force* (ISAF).¹⁰ Ondertussen ging de jacht op Bin Laden door. In december 2001 ontsnapte hij naar verluidt op het nippertje uit het Tora Bora gebergte naar Pakistan.¹¹

Minder zichtbaar waren de inspanningen in het decennium daarna. De Amerikaanse inlichtingen- en veiligheidsdiensten werden sterk uitgebreid. Een aanzienlijk deel van de CIA had als enige taak het raadsel Al Qaeda te ontrafelen en Bin Laden te vinden.¹² De inspiratiebron van vele jihadisten wereldwijd wist zich echter succesvol te verbergen. Na 2005 werd het onderzoek voortgezet, zij het in een afgeslankte vorm. Hierbij werd het martelen van gearresteerde terreurverdachten niet geschuwd.¹³

Vanaf 2010 kreeg de zoektocht een nieuwe impuls. Een man waarvan bekend was dat hij de koerier was van Bin Laden, werd gesignaleerd bij een compound in de Pakistaanse stad Abbottabad.¹⁴ Bij nader onderzoek bleek de compound een ommuurd complex met verschillende gebouwen en binnenplaatsen. Dit was niet ongebruikelijk in een omgeving die bekend stond om het hoge aantal gepensioneerde hoogwaardigheidsbekleders en bemiddelde

⁷ L. Neville, *Special Operations Forces in Afghanistan. Elite 163* (Oxford en New York 2008) 5.

⁸ Neville, *Special Operations Forces in Afghanistan*, 6.

⁹ Idem, 6-10.

¹⁰ Idem, 8.

¹¹ D.A. Wallace, 'Operation Neptune's Spear': The Lawful Killing of Osama Bin Laden' *Israel Law Review* 45:2 (2012) 367-377, 368. Zie voor een meer uitgebreid relaas van westers SOF-optreden in Afghanistan Neville, *Special Operations Forces in Afghanistan*.

¹² McNab, *America's Elite*, 309-312.

¹³ P.L. Bergen, *Manhunt. From 9/11 to Abbottabad – The Ten-Year Search for Osama Bin Laden* (Londen 2012) 89.

¹⁴ K.H. Govern, 'Chapter 13: Operation Neptune Spear: Was Killing Bin Laden A Legitimate Military Objective?' in: C. Finkelstein, J. Ohlin en A. Altman (eds.), *Targeted Killings: Law and Morality in an Asymmetrical World* (Oxford 2012) 347- 373, 353.

Afghaanse vluchtelingen.¹⁵ Tot 2008 gaven SEAL-operateurs zelfs les op de aldaar gevestigde militaire academie, terwijl ‘OBL’ naar later bleek er vanaf 2005 zijn onderkomen liet bouwen.¹⁶

Vreemder was echter dat het complex niet over een internetverbinding beschikte en dat de bewoners de grootste moeite deden zich af te zonderen van de omgeving. Een aanzienlijk deel van de bewonders verliet zelfs nooit het complex. Door onvoorzichtigheden van de koerier groeide vanaf augustus 2010 de overtuiging bij de CIA dat er zich een kopstuk van Al Qaeda bevond, mogelijk Bin Laden zelf.¹⁷ In maart 2011, na aanzienlijke inspanningen en het alloceren van middelen, meende de meerderheid van de betrokken medewerkers dat het om Bin Laden zelf ging.¹⁸ Ergens tussen november 2010 en januari 2011 werd het *Joint Special Operations Command* (JSOC) ingelicht, in de persoon van viceadmiraal William ‘Bill’ McRaven.¹⁹

Binnen de CIA en het Witte Huis werd de discussie gevoerd over de te nemen stappen. President Barack Obama kreeg drie min of meer uitgewerkte keuzes voorgelegd. Een B-2 *Spirit* bommenwerper die het complex zou platgooien met een bombardement; een *Unmanned Aerial Vehicle* (UAV) die met een experimentele raket Bin Laden moest doden tijdens zijn ochtendwandeling op de binnenplaats; of een aanval door SEALs die het complex zouden overvallen en Bin Laden dood of levend in handen moesten krijgen.

De eerste twee opties vielen af. De vereiste bommenlast was dusdanig dat de verwachte nevenschade te groot was en bovendien viel de aanwezigheid van Bin Laden niet te controleren nadat het complex (en dat van de burens) was platgegooid met 32 2000-ponders.²⁰ De optie met de UAV viel af omdat het betreffende wapen niet was getest en omdat ook hier de dood van ‘de wandelaar’ niet bevestigd kon worden.²¹

De laatste optie had als voordelen dat er zekerheid zou bestaan over het lot van Bin Laden, de kans op nevenschade minimaal was en dat in het complex veel informatie kon worden buitgemaakt. Bovendien, zo was de gedachte, viel een chirurgische aanval beter te ontkennen dan een enorme bomkrater middenin Pakistan, ook bij de afwezigheid van Bin

¹⁵ Abbottabad Rapport, 167.

¹⁶ Bergen, *Manhunt*, 2-3, 167.

¹⁷ Idem, 124-133.

¹⁸ M. Bowden, *The Finish, The Killing of Osama Bin Laden* (New York 2012), 132-135; N. Cawthorne, *Warrior Elite, 31 Heroic Special-Ops Mission from the Raid on Son Tay to the Killing of Osama Bin Laden* (Berkeley 2011) 230-233.

¹⁹ Bergen, *Manhunt*, 165, Bowden, *The Finish*, 120-122.

²⁰ Idem, 178,

²¹ Idem, 176.

Laden.²² Binnen de *National Security Council* (NSC) was het verzet tegen de *raid*-optie echter groot. De scenario's van Mogadishu 1993 en Teheran 1980 figureerden prominent in menig achterhoofd, net als de strategische implicaties van een bijzonder ontstemde Pakistaanse regering.²³

McRaven deed er op zijn beurt alles aan om zijn geesteskind om te zetten in de praktijk. Hij presenteerde Obama een uitgebreid plan, met tal van reacties op mogelijke scenario's.²⁴ Diverse beleidsmakers werden uitgenodigd om de oefeningen van de betrokken SEAL-eenheid bij te wonen. Die inspanning, gecombineerd met de nadelen van de overige opties, was voldoende. Op 29 april 2011 gaf Obama zijn definitieve goedkeuring voor operatie *Neptune Spear*, uit te voeren zodra hij de opdracht daartoe gaf.²⁵

Het schrijven van het operatieplan ving al maanden aan voordat de *raid*-optie definitief werd goedgekeurd. Nadat McRaven en enkele ondergeschikten in januari 2011 door de CIA waren ingelicht, ontwikkelden zij de eerste plannen.²⁶ In een vroeg stadium gaf McRaven aan dat de compound op zich geen probleem vormde. In het afgelopen jaren waren in Afghanistan vele tientallen van dergelijke complexen bestormd. Desondanks nam McRaven geen enkel risico. In plaats van reeds in Afghanistan aanwezige SEALs te alloceren, werden in de VS de meest ervaren leden uitgekozen en bij elkaar gebracht.²⁷ Het luchttransport werd verzorgd door helikopters en vliegers van 160 SOAR.

Er kwam hoe langer hoe meer informatie beschikbaar. Naar verluidt zette de CIA mensen op de grond in ter observatie, naast het gebruik van geostationaire satellieten, UAV's en allerhande spionageapparatuur.²⁸ Gaandeweg werd duidelijk dat zich drie gezinnen in de compound in Abbottabad bevonden, bestaande uit vier volwassen mannen, vijf vrouwen en tot twintig kinderen.²⁹

Het complex bestond uit een hoofdgebouw van drie verdiepingen met een binnenplaats. Daaraan grenzend bevonden zich de leefvertrekken van het personeel, met hun

²² Bowden, *The Finish*, 136-139; 162-168.

²³ Bergen, *Manhunt*, 199-202.

²⁴ In het jargon *branches and sequels*.

²⁵ M. Owen, en K. Maurer, *No Easy Day. The Firsthand Account of the Mission that killed Osama Bin Laden*, *The Autobiography of a Navy SEAL* (New York 2012) 121-123; Bowden, *The Finish*, 153-157; Bergen, *Manhunt*, 197, 205.

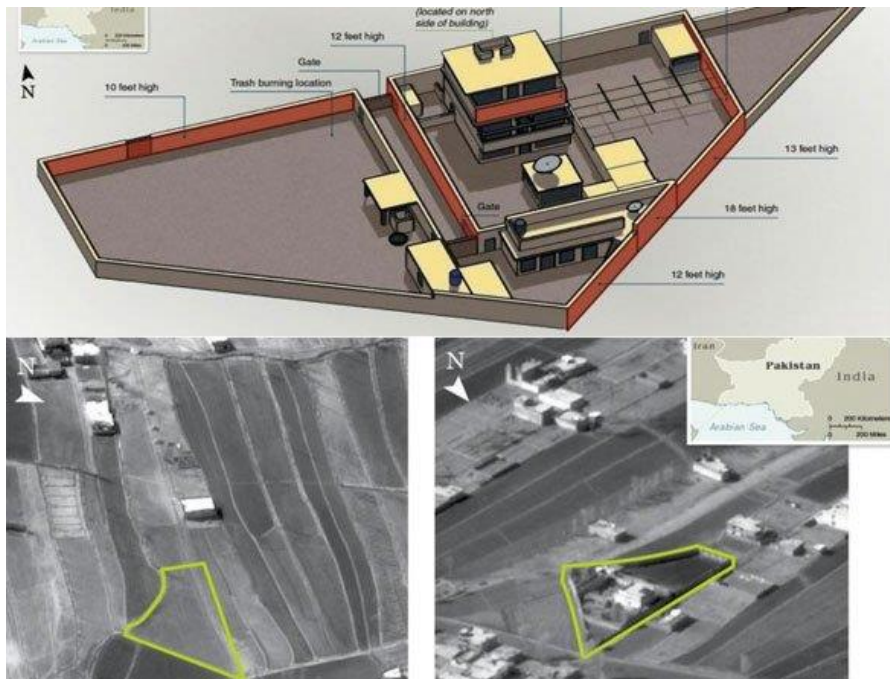
²⁶ C. Pfarrer, *SEAL Target Geronimo, The inside Story of the Mission to Kill Osama Bin Laden* (New York 2011) 113.

²⁷ Hoewel hiermee de beste van de besten werden geselecteerd, was dit een impliciete motie van wantrouwen richting de organieke eenheden. S. Naylor, *Relentless Strike, The Secret History of Joint Special Operations Command* (New York 2015) 410-413; Owen en Maurer, *No Easy Day*, 97-103.

²⁸ Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 130.

²⁹ Bowden, *The Finish*, 120-122.

eigen binnenplaats. Haaks hierop was een grotere binnenplaats, afgescheiden door stalen deuren.

30

Eind maart had McRaven zijn definitieve plan ontworpen, inclusief varianten voor het geval er tijdens de uitvoering iets mis mocht gaan. De locatie van de compound vormde het grote probleem. Abbottabad bevond zich op Pakistaans grondgebied, 240 kilometer van de Afghaans-Pakistaanse grens, op een uur rijden van Islamabad en middenin een gebied met militaire complexen.³¹

De operatie zou worden uitgevoerd met een *stealth*-versie van de MH-60 Black Hawk. Deze toestellen hadden echter onvoldoende bereik om op te stijgen vanaf Jalalabad en op en neer te vliegen naar Abbottabad. Het was noodzakelijk om ergens bij te tanken. Voor dat doel werden twee MH-47 Chinooks ingepland, die diep in Pakistan een mobiel tankstation zouden inrichten, beveiligd door SEALs.³²

De aanvalsmacht moest vertrekken vanaf Jalalabad, om anderhalf uur op zeer lage hoogte te vliegen langs bergen en door dalen om de Pakistaanse radar te ontwijken. De eerste *stealth* helikopter had tot doel de commando's al abseilend op het dak van het complex af te zetten, hierbij gedekt door de tweede helikopter. De tweede helikopter zou daarna haar commando's op en rond het gastenverblijf afzetten. Beide gebouwen moesten zo snel

³⁰ G. Lubin en M. Badkar, 'CIA Reveals Diagrams and Aerial Photos Of the Bin Laden Compound' *Business Insider* 02.05.2011. <http://www.businessinsider.com/satellite-images-of-bin-ladens-compound-2011-5?IR=T> (versie 02.05.2011, geraadpleegd 25.04.2016).

³¹ Bergen, *Manhunt*, 167.

³² In het jargon een *Forward Arming and Refueling Point* (FARP). Bowden, *The Finish*, 136-139.

mogelijk veiliggesteld worden, waarbij de SEALs uit de eerste helikopter Bin Laden moesten arresteren dan wel doden.³³

Vervolgens moesten de SEALs zoveel mogelijk datadragers en documenten verzamelen en daarna ‘inpakken en wegwezen’ met de helikopters. Deze moesten na het bijtanken zo snel mogelijk het Pakistaanse luchtruim verlaten. Bin Laden moest dood of levend worden meegenomen. Vrouwen en kinderen zouden worden achtergelaten.³⁴ In totaal mocht de aanvalsmacht van twee helikopters, 24 SEAL's, een tolk en een hond niet meer dan dertig tot 45 minuten op de compound doorbrengen.³⁵

Niet alleen werd het plan opgesteld met alle mogelijke variaties, vanaf begin april trinden de SEALs en de helikopterbemanningen op geheime trainingslocaties in North-Carolina en Nevada. De compound was schematisch nagebouwd met containers, balken en kettingen die het doelwit simuleerden. In het begin werd alleen de insertie zelf geoefend, later de complete missie. Enkele van deze oefeningen werden bijgewoond door beleidsmakers van de CIA en het Witte Huis. Ook de meest voorkomende variaties en wijzigingen werden getraind, tot wel drie keer per dag.³⁶

McRaven hield rekening met het meest ernstige scenario, namelijk een grootschalig vuurgevecht met Pakistaanse eenheden die kwamen onderzoeken wat meerdere helikopters in het holst van de nacht middenin Pakistan te zoeken hadden. Dit terwijl Pakistaanse helikopters niet beschikten over nachtzichtapparatuur. Er was een reëel risico dat de SEALs werden versleten voor Indiase eenheden.

De ingeplande *back-up* was aanzienlijk. De twee eerder genoemde Chinooks vervoerden naast extra brandstof tevens een snelle reactiemacht, bestaande uit SEALs. Aan de Afghaanse zijde van de grens werd een snelle reactiemacht gereed gehouden, bestaande uit 25 SEALs, te vervoeren in twee Chinooks. Voor luchtdekking werden twee F/A-18's ingepland voor een vlucht langs de grens, daarnaast stonden reddingsteams, Apache gevechtshelikopters en een aantal landmachtcompagnieën gedurende de nacht paraat.³⁷ Een Prowler-vliegtuig zou het Pakistaanse luchtruim binnendringen en met de boordapparatuur het Pakistaanse

³³ Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 137.

³⁴ Panzeri, *Killing Bin Laden*, 34-35.

³⁵ Bowden, *The Finish*, 136-139.

³⁶ Owen en Maurer, *No Easy Day*, 111-113.

³⁷ Panzeri, *Killing Bin Laden*, 40-41.

radarbeeld verstoren.³⁸ Het geheel werd overzien door een vliegtuig voor de commandovoering en een radarvliegtuig om de Pakistaanse reacties te monitoren.³⁹ Omdat *Neptune Spear* officieel een CIA-missie was, had de directeur, Leon Panetta, op papier de leiding in het CIA-hoofdkwartier in Langley. In werkelijkheid leidde McRaven de operatie vanuit Jalalabad.⁴⁰

Dit alles vormde een enorme inbreuk op de Pakistaanse soevereiniteit, op papier nog altijd een bondgenoot. Waren delen van de Pakistaanse overheid op de hoogte? De bronnen verschillen op dit punt van mening. Aan de ene kant stellen diverse auteurs dat Obama bewust ervoor koos om *Neptune Spear* voor zijn Pakistaanse evenknie geheim te houden.⁴¹ Dit wordt weersproken door anderen die stellen dat de Pakistaanse top wel degelijk op de hoogte was.⁴² Deze standpunten worden in de analyse nader toegelicht.

De timing was nu cruciaal. Binnen de CIA heerste de opvatting dat het uitstellen van de operatie het risico op uitlekken onaanvaardbaar groot maakte. In de afgelopen weken was het aantal betrokkenen enorm gegroeid. Om tactische redenen had het personeel van JSOC eveneens de voorkeur voor een datum begin mei.⁴³ In eerste instantie werd de nacht van 30 april op 1 mei gekozen, maar dit werd 24 uur uitgesteld. De reden is onduidelijk. Diverse bronnen noemen het slechte weer als oorzaak, maar andere auteurs stellen dat de logboeken aantonen dat het weer geen beletsel vormde.⁴⁴ Op 1 mei, 13.22 uur Amerikaanse tijd, hakte Obama de knoop door. Panetta tekende het officiële memorandum en beval vervolgens McRaven om *Neptune Spear* in werking te zetten.⁴⁵

4.2. Uitvoering

Op 1 mei, 23.00 uur lokale tijd, stegen de twee Stealth Hawks op vanaf Jalalabad, met aan boord 24 SEALs, een tolk en een hond.⁴⁶ De totale vlucht zou anderhalf uur in beslag nemen,

³⁸ Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 135.

³⁹ Panzeri, *Killing Bin Laden*, 40-41.

⁴⁰ Bergen, *Manhunt*, 213-214.

⁴¹ Bergen, *Manhunt*, 88-89; Naylor, *Relentless Strike*, 413-416; Bowden, *The Finish*, 120-122; Abbottabad Rapport, 87, 93-94.

⁴² S.M. Hersh, 'The Killing of Osama Bin Laden' *London Review of Books* 37:10 (2015) 3-12, 3.

⁴³ De combinatie van volle maan en de relatief lage temperaturen waardoor de helikopters beter presteerden. Bowden, *The Finish*, 149-152.

⁴⁴ Bowden, *The Finish*, 169-172; *Manhunt* 205-208; Panzeri, *Killing Bin Laden*, 33.

⁴⁵ Bergen, *Manhunt*, 214.

⁴⁶ Idem, 214.

na een kwartier betraden de helikopters Pakistaans luchtruim. Op dat moment vertrokken de Chinooks met de extra brandstof, de snelle reactiemacht en een of twee reserveformaties.⁴⁷ Ondertussen tankten de F/A-18's bij in de lucht en werden de UAV's in een vluchtpatroon gebracht. Rond deze tijd vloog ook de Prowler Pakistaans luchtruim binnen.

De helikopters vlogen zo laag mogelijk, via een route die de Pakistaans radar ontweek. De Chinooks landden ongeveer 35 kilometer ten noordwesten van Abbottabad, op de westoever van de Indus, bij Kander Hassanzai, Kala Dhaka (Tor Ghar) waarna de bemanning de omgeving beveiligde en het tankstation opzette. Zij kregen gezelschap van een Pakistaanse boer die polshoogte kwam nemen. Hij werd gevangengenomen en na afloop weer vrijgelaten. Tegelijkertijd merkte de lokale overheid de Chinooks eveneens op, maar ondernam verder geen actie.⁴⁸ Ondertussen zetten de Stealth Hawks hun vlucht voort en naderden Abbottabad omstreeks 00.30 uur.⁴⁹

Vanaf dit punt lopen de lezingen uiteen. Volgens de eerste lezing dropte de eerste helikopter zijn commando's succesvol op het dak. Twintig seconden later werd het tweede team commando's op de binnenplaats afgezet om het personeelsverblijf veilig te stellen en het hoofdgebouw van onderaf te zuiveren. De ploeg die op het dak was geland, schoot binnen korte tijd Bin Laden dood, waarna de grondploeg de rest van het complex veiligstelde. Naast Bin Laden kwamen hierbij zijn zoon, de koerier, diens broer en een vrouw om het leven; twee vrouwen raakten lichtgewond.⁵⁰ Dit alles terwijl één Stealth Hawk op het dak van het hoofdgebouw bleef en de tweede nabij het complex cirkelde ter beveiliging. Een Chinook uitgerust met Miniguns vloog op honderd meter hoogte een patroon om zo nodig Pakistaanse eenheden aan te vallen. Een tweede Chinook maakte zich op om het lichaam van Bin Laden op te halen. De commando's uit de tweede Chinook bestormden vervolgens op hun beurt het complex door het opblazen van de poort en stelden de benedenverdieping van het hoofdgebouw veilig. Daarna werd het resultaat van de overval aan McRaven en Washington doorgegeven, dit alles binnen twintig minuten. Bij het afronden van de operatie ging het echter mis. De Stealth Hawk die van het dak probeerde op te stijgen, kwam in de problemen toen een boordsysteem dienst weigerde. De vlieger wist een succesvolle noodlanding te maken op de grote binnenplaats, maar zijn helikopter raakte zwaar beschadigd. De commandant besloot deze vervolgens achter te laten en op te blazen op het moment van

⁴⁷ Afhankelijk van de geraadpleegde bronnen.

⁴⁸ Abbottabad Rapport, 56-58.

⁴⁹ Idem, 55.

⁵⁰ Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 141-148.

vertrek.⁵¹ Over de terugreis wordt verder niet meer gerept, behalve het feit dat Bin Laden een zeemansgraf kreeg vanaf de *USS Carl Vinson*, nadat hij eerst officieel in Jalalabad was geïdentificeerd.⁵²

Daar staat een andere lezing tegenover. Nadat twee Stealth Hawks de compound waren genaderd, kwam de eerste helikopter in de problemen bij het overgaan naar een zweeftoestand door te weinig vermogen van de motor. In plaats de commando's te laten abseilen op de binnenplaats bij het hoofdgebouw, maakte de vlieger een noodlanding op de grote binnenplaats, waarbij de neus op de grond en het staartstuk op de buitenmuur rustte.⁵³ De vlieger van de tweede helikopter besloot hierop zijn commando's buiten het complex af te zetten. Op hetzelfde moment werd aan een van de Chinooks bij het mobiele tankstation het bevel gegeven zich naar de compound te begeven om de neergestorte helikopter te vervangen.⁵⁴ De tolk hield nieuwsgierigen op afstand door in het Pashto en Urdu te roepen dat dit een veiligheidsoperatie betrof.⁵⁵

De SEALs op de binnenplaats verschaften zich toegang tot het gastenverblijf middels explosieven en drongen daarna de binnenplaats rondom het hoofdgebouw binnen. De SEALs uit de tweede helikopter probeerden dit eveneens, maar de buitenmuur overleefde die poging. Hun collega's binnen de compound openden vervolgens de hoofdpoot, waarna de twee secties vanaf de begane grond het hoofdgebouw bestormden. De actie had hetzelfde resultaat. Nadat het complex was veiliggesteld, begon het verzamelen van datadragers en documenten. Toen de Chinook arriveerde, ging de aanvalsmacht aan boord, blies de neergestorte helikopter op en vertrok. De hele actie had 38 minuten in beslag genomen.⁵⁶

Enkele minuten na vertrek bereikte de Pakistaanse arm der wet de compound en trof daar de overgebleven aanwezigen aan,⁵⁷ naar verluid nog met het geluid van de wieken op de achtergrond.⁵⁸ De Chinook vloog rechtstreeks naar Jalalabad, de Stealth Hawk (met het

⁵¹ Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 153; A. Hashim, 'The Raid: How it happened. The full story of the night Bin Laden was killed, as told by those in the crosshairs' <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/07/201378143840337727.html> (versie 08.07.2013, geraadpleegd 05.04.2016)

⁵² Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 154-155. Vgl overigens met Hersh, die stelt dat deze begrafenis nooit heeft plaatsgevonden.

⁵³ Bergen, *Manhunt*, 218; Panzeri, *Killing Bin Laden*, 48-51; Owen en Maurer, *No Easy Day*, 137-141; Bowden, *The Finish*, 181-184; Naylor, *Relentless Strike*, 418-421.

⁵⁴ Bergen, *Manhunt*, 221-222; Bowden, *The Finish*, 181-184; Naylor, *Relentless Strike*, 418-421; Cawthorne, *Warrior Elite*, 230-233.

⁵⁵ Abbottabad Rapport, 53; Bowden, 181-186.

⁵⁶ Panzeri, *Killing Bin Laden*, 65; Naylor, *Relentless Strike*, 418-421; Bowden, 177-184.

⁵⁷ Abbottabad Rapport, 55.

⁵⁸ Bergen, *Manhunt*, 231.

lichaam van Bin Laden) moest eerst een tankstop maken, met Pakistaanse F-16's op de hielen. Het stoffelijk overschot werd daarna via Bagram naar de *USS Carl Vinson* gevlogen, waar het zeemansgraf volgde.⁵⁹

4.3. Analyse

Tactisch gezien was de missie een succes. De meest gezochte man ter wereld was dood en een aanzienlijk deel van zijn administratie was buitgemaakt, terwijl er geen Amerikaanse doden waren gevallen.⁶⁰ Na de persconferentie van president Obama uitten veel Amerikanen op straat hun vreugde, maar de beelden daarvan deden sterk denken aan de reacties in delen van de islamitische wereld tien jaar daarvoor.

In eerste instantie feliciteerde de Pakistaanse top Amerika met het resultaat, maar al snel nam de woede over de grove schending van de soevereiniteit en het getoonde wantrouwen het over.⁶¹ Het duurde maanden voordat de relatie weer enigszins hersteld was.⁶²

Eenvoud

Vanaf de conceptfase erkenden de planners, McRaven voorop, dat niet het bestormen van de compound het probleem vormde, maar het feit dat deze zich middenin Pakistan bevond, in de nabijheid van diverse militaire complexen. Afgezien daarvan was de operatie niet anders dan de honderden soortgelijke operaties die JSOC al jaren uitvoerde in Irak en Afghanistan.⁶³ Het initiële plan werd aan de omstandigheden aangepast. Normaliter werd bij dergelijke operaties ongeveer zeventig man rond het doelwit ingezet. Om de kans op ontdekking te verkleinen, werd dit aantal teruggebracht naar 25, zodat minder helikopters nodig waren. De planners waren in staat om het Pakistaanse radar- en wachtpostenstelsel in kaart te brengen, zodat een route kon worden gekozen om deze te ontwijken.⁶⁴

Van begin af aan was alles er op gericht om zo weinig mogelijk tijd op de compound door te brengen. Dit had met name te maken met de Pakistaanse reactietijd. Zoals McRaven terecht stelde, had hij na ongeveer een half uur niet meer te maken met incidentele weerstand van bijvoorbeeld wachtposten, maar georganiseerde weerstand door de hele bevelsketen.⁶⁵ Dit werd door McRaven opgelost door wel de helikopters na afloop bij te laten tanken, maar bij

⁵⁹ Owen en Maurer, *No Easy Day*, 161-168; Bowden, *The Finish*, 185-188; Panzeri, *Killing Bin Laden*, 70-71; M. Mazzetti, H. Cooper, en P. Baker, 'Behind the Hunt for Bin Laden' *New York Times* 02.05.2011.

⁶⁰ Bowden, *The Finish*, 185-188.

⁶¹ Bergen, *Manhunt*, 237; Abbottabad Rapport, 253.

⁶² Gehem, e.a., *Special Operations Forces*, 37.

⁶³ Bowden, *The Finish*, 123-127; Bergen, *Manhunt*, 167.

⁶⁴ Bowden, *The Finish* 136-139; Owen en Maurer, *No Easy Day*, 115-117; Panzeri, *Killing Bin Laden*, 39.

⁶⁵ Bowden, *The Finish*, 136-139.

serieuze weerstand of problemen de SEALs opdracht te geven zich in te graven rondom de compound en stand te houden totdat de politieke top in Washington de situatie aan de Pakistaanse regering had uitgelegd. Obama voelde echter niets voor een dergelijk scenario. Op zijn aandringen werd de operatie sterk uitgebreid zodat de SEALs zich indien nodig terug naar Afghanistan konden vechten, daarbij de politieke schade op de koop toenemend. Hiertoe werden de voorgenoemde versterkingen ingepland, tot luchtsteun aan toe.⁶⁶

De methode van insertie week af van de gebruikelijke manier van opereren. Volgens Owen was het rechtstreeks afzetten van eenheden sinds een aantal jaar in onbruik geraakt. De voorkeur werd gegeven aan het op grotere afstand infiltreren, waarna het laatste stuk te voet werd afgelegd, wat uren tot dagen in beslag kon nemen. Daarnaast bereidden de SEALs zich al jaren voor op een operatie waarbij de eenheid per parachute het doel bereikte.⁶⁷

Het gebruik van de Stealth Hawks was een noviteit. In de literatuur bestaat discussie over het nut van deze helikopters. Volgens Pfarrer was er zelfs een nieuwer model, de Ghost Hawk, beschikbaar, die alleen bij de belangrijkste missies werd gebruikt. De Ghost Hawk, werd echter niet gebruikt omdat deze dan mogelijk in Pakistaanse handen zou vallen.⁶⁸ Dit valt ronduit vreemd te noemen. Op dat moment had Afghanistan geen radar van betekenis die het gebruik van speciale helikopters rechtvaardigde en Pakistan juist wel. Hooguit kon voordeel worden behaald uit het verminderde lawaai en de lagere hitteuitstoot. Bovendien hadden de Stealth Hawks een dusdanig bereik dat het inrichten van een brandstofpunt noodzakelijk was,⁶⁹ terwijl het juist van belang was dat de tijd in Pakistan tot een minimum werd teruggebracht.

Dit wordt tegengesproken door Naylor, die stelt dat de hele serie uit maar twee experimentele helikopters bestond en dat de toestellen door alle modificaties moeite hadden om in de lucht stil te hangen. Van Ghost Hawks maakt hij geen melding. De SEALs gaven de voorkeur aan de Chinooks, maar onder druk van McRaven en de CIA werden de Stealth Hawks gebruikt.⁷⁰

Deze stealth-eigenschappen zouden dan alleen op het laatste stuk tot hun recht komen, gezien het feit dat de Stealth Hawks werden vergezeld door de veel grotere Chinooks. Het gebruik van de Prowler voor elektronische oorlogsvoering past dan wel in het gehele plaatje, maar alleen Pfarrer maakt hier melding van. De Prowler past wel in de trage Pakistaanse

⁶⁶ Bowden, *The Finish*, 140-144.

⁶⁷ Owen en Maurer, *No Easy Day*, 107-109; Naylor, *Relentless Strike*, 410-412.

⁶⁸ Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 116, 134.

⁶⁹ Idem, 134.

⁷⁰ Naylor, *Relentless Strike*, 413-417.

reactietijd om twee straaljagers in de lucht te brengen, zeker gezien de nabijheid van Abbottabad ten opzichte van aartsrivaal India. Het betreffende onderdeel werd niet via de gebruikelijke keten gealarmeerd.⁷¹ Tot slot was het plan goed doordacht, inclusief alternatieven voor de meest waarschijnlijke scenario's.

De gehele operatie werd gestuurd door de beschikbare inlichtingen. Nationale middelen zoals satellieten en afluisterapparatuur werden gebruikt om de compound te observeren. Waarschijnlijk zijn hierbij ook grondteams ingezet van de CIA. Bovendien moest het Pakistaanse radarnetwerk in kaart worden gebracht, hoewel de bergachtige omgeving het ontwijken daarvan aanzienlijk vergemakkelijkte. De CIA voorspelde correct het aantal volwassenen, alleen het aantal kinderen week af. Voorts was de maximale tijd rondom de compound gebouwd rond twee factoren. Aan de ene kant de hoeveelheid brandstof van de helikopters, aan de andere kant de reactietijd van de Pakistaanse autoriteiten. In het laatste geval hield McRaven rekening met de werkcultuur binnen de Pakistaanse krijgsmacht.⁷² Om die reden werd de maximale tijd vastgesteld op dertig minuten, met tien minuten reservetijd. Dit zou ruim voldoende zijn om Bin Laden om het leven te brengen en daarna inlichtingen te vergaren. Uit de observaties bleek dat het complex zwaar versterkt was, maar over de aanwezige bewapening tastten de diensten in het duister. Er werd zelfs vermoed dat het huis was voorzien van boobytraps en dat de inwoners waren voorzien van bomvesten.⁷³ Gezien het grote aantal kinderen en de daarmee gepaard gaande kans op ongelukken is dat niet heel waarschijnlijk.

Tot slot is er nog het mysterie van de omgezaagde bomen nabij de compound. De bomen in het aangrenzende perceel konden gebruik van helikopters hinderen. Kort voor 2 mei zijn de bomen omgezaagd, maar ook de Pakistaanse onderzoekscommissie kon niet achterhalen door wie of waarom dit was gebeurd, of van wie de bomen waren.⁷⁴

Geheimhouding

Zoals Obama na afloop van *Neptune Spear* opmerkte, was de grootste prestatie dat het geheel niet was uitgelekt.⁷⁵ In het laatste half jaar voor 2 mei 2011 steeg het aantal betrokkenen exponentieel. Hierbij moet onderscheid gemaakt worden tussen degenen die wisten dat er actief jacht werd gemaakt op Bin Laden en degenen die wisten in welke fase die jacht zich

⁷¹ Abbottabad Rapport, 144.

⁷² Bowden, *The Finish*, 136-139.

⁷³ Panzeri, *Killing Bin Laden*, 73; Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 138.

⁷⁴ Abbottabad Rapport, 171-174.

⁷⁵ Bergen, *Manhunt*, 249.

bevond. Waarschijnlijk was alle informatie sterk gecompartmenteerd. Vanaf eind maart of begin april was aan de deelnemende SEALs het doel bekend en mogelijk ook aan de vliegers. Een tweetal bronnen stelt dat ook op de vliegbasis in Bagram werd geoefend. Gezien het grote potentieel aan pottenkijkers is dat niet waarschijnlijk en bovendien spreken andere bronnen dit tegen. Op Jalalabad zelf was een speciaal deel ingeruimd voor de SOF-eenheden. Buiten de JSOC-eenheden was in Afghanistan alleen de commandant Petraeus op de hoogte.⁷⁶ Het overig ondersteunend personeel, met uitzondering van degenen ten behoeve van de commandovoering, was waarschijnlijk niet op de hoogte van de aanval. Kort voor de operatie werd Amerikaans personeel uit de provincie Peshawar geëvacueerd.

De geheimhouding richting de Pakistaanse overheid is een heet hangijzer. De regering Obama beweerde zelf dat de Pakistaanse overheid pas na afloop werd ingelicht, beducht voor de vele informatielekken. De Pakistaanse onderzoekscommissie gooide het op een collectief falen van alle veiligheidsdiensten dat Bin Laden jarenlang ongestoord in Abbottabad vertoefde en dat Amerikaanse eenheden ongehinderd en ongemerkt konden binnendringen.⁷⁷ Andere auteurs stellen dat de Pakistaanse overheid op zijn minst in een laat stadium geïnformeerd moet zijn of volledig op de hoogte was, omdat zelfs voor Pakistaanse begrippen de reactietijden traag waren.⁷⁸ Deze lezing heeft als consequentie dat een heleboel Amerikaanse moeite voor niets was, ofwel dat de indruk bewust werd gewekt dat de Pakistaanse overheid van niets wist en dat daarmee het kwetsbare moment maximaal was. Dit neemt niet weg dat Bin Laden zelf van niets wist en ook zijn naasten konden slechts symbolische weerstand bieden.

Oefening & training

De SEALs die bij deze operatie waren betrokken, vormden de elite binnen de elite. Elke operateur had minstens tien uitzendingen naar Afghanistan meegemaakt en tientallen tot

⁷⁶ Bergen, *Manhunt*, 215.

⁷⁷ Hashim, 'The Raid: How it happened'; A. Hashim, 'Military failures revealed by Bin Laden Raid. Leaked Report obtained by Al Jazeera details Pakistan's inability to defend its borders' <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/07/201371013940370892.html> (versie 10.07.2013, geraadpleegd 05.04.2016); A. Hashim, 'Bin Laden raid reveals "state failure"', Leaked Report offers scathing assessment of how Al-Qaeda chief was able to evade detection' <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/07/201379105831620780.html> (versie 09.07.2013, geraadpleegd 05.04.2016). Helemaal ongeloofwaardig is dit niet. Per slot van rekening waren tijdens de Tweede Wereldoorlog diverse organisaties van zowel Duitse veiligheidsdiensten, de Nationaal Socialistische Beweging als het Nederlandse verzet aan de Maliebaan in Utrecht gevestigd.

⁷⁸ Hashim, 'Military failures revealed by Bin Laden Raid'; Hashim, 'Bin Laden raid reveals "state failure"'; Hersh, 'The Killing of Osama Bin Laden', 3-12.

honderden soortgelijke operaties uitgevoerd.⁷⁹ Seal Team Six bestond alleen uit operateurs die zes tot acht jaar bij andere teams hadden doorgebracht.⁸⁰ Het gevolg was dat de leden zonder uitzondering de hoogst mogelijke graad van geoefendheid hadden. De herhaalde oefeningen in de VS hadden vooral tot doel de beleidsmakers te overtuigen van de haalbaarheid van de operatie.⁸¹ Aan de andere kant was het team voor deze gelegenheid samengesteld. Enige oefening was dus wel noodzakelijk om als team te leren optreden.

Het niveau van de helikoptervliegers was minstens zo hoog, gevormd door een traditie van tientallen jaren en vele operaties. Hun deel bestond uit het uitvoeren van standaard manoeuvres, zodat extra training niet noodzakelijk was. Slechts op één punt was er in de training ruimte voor verbetering. De muren van de oefenfaciliteiten in de VS werden gevormd door palen verbonden met kettingen. Het stilhangen boven een afgesloten Pakistaanse binnenplaats bleek teveel te vergen van de aangepaste helikopter. Voor het welslagen van de operatie had dit dankzij de vaardigheden van de vlieger geen gevolgen, wel was het nu onmogelijk om Amerikaanse betrokkenheid te ontkennen, wat waarschijnlijk ook de reden is voor het relatief grote aantal beschikbare bronnen.

Kortom, het was meer de continue training en ervaring dan de missiespecifieke training die ervoor zorgden dat de mogelijke gevolgen van de opgelopen frictie tot een minimum werden beperkt.

Verrassingselement

Op strategisch en operationeel niveau was Bin Laden volledig op de hoogte van de intentie en capaciteiten van de Amerikaanse overheid om hem om het leven te brengen. Dit was de reden waarom hij zoveel mogelijk ‘onder de radar’ leefde. Het was niet de vraag of, maar wanneer Amerikaanse eenheden een poging zouden doen hem te doden. Het gebruik van helikopters boven Abbottabad was niet ongewoon, gezien de aanwezigheid van militaire complexen.⁸² Het tijdstip was dat echter wel, omdat de Pakistaanse vliegers niet beschikten over nachtzichtapparatuur.⁸³ Dit verklaart het tweede deel van de eerste tweet uit de inleiding. Afgaand op het gebrek aan weerstand, was de tactische verrassing compleet. Ook al zorgde het neerstorten van de eerste helikopter voor enige vertraging, dit leidde niet tot een serieuze poging om weerstand te bieden. De complete duisternis en een optredende stroomstoring

⁷⁹ Bowden, *The Finish*, 158-161; Owen en Maurer, *No Easy Day*, 111-113; Naylor, *Relentless Strike*, 410-412.

⁸⁰ Pfarrer, *SEAL Target Geronimo*, 131.

⁸¹ Bowden, *The Finish*, 153-157; Owen en Maurer, *No Easy Day*, 121-124.

⁸² Owen en Maurer, *No Easy Day*, 111-113.

⁸³ Abbottabad Rapport, 150.

waren hier debet aan.⁸⁴ Bin Laden compenseerde een gebrek aan bewapening met onvindbaarheid. Toen de CIA die factor neutraliseerde, stond het lot van Bin Laden vast.

De tactiek voor het binnenvallen van complexen was in de loop der jaren aangepast. In plaats van binnen te dringen met zoveel mogelijk lawaai en verwarring, gaven SOF-eenheden er de voorkeur aan om zo lang mogelijk geruisloos binnen te dringen, om zo het moment van verrassing zo lang mogelijk te rekken.⁸⁵

Misleiding vormde ook een deel van het plan, zij het geen cruciaal deel. De meegebrachte tolk werd gebruikt om bij omwonenden de indruk te wekken dat de operatie een Pakistaanse aangelegenheid betrof. Andere ideeën haalden het niet, zoals het plan om blauwe zwaailichten mee te nemen.⁸⁶ Ook het gebruik van de Prowler valt onder misleiding, hoewel alleen Pfarrer het gebruik ervan noemt. De radarbeelden van de Pakistaanse luchtmacht werden door de boordsystemen verstoord en de aanwezigheid van de helikopters gemaskeerd.

Snelheid van handelen

Tijdens de training bleek dat Bin Laden in het meest gunstige geval binnen negentig seconden kon worden uitgeschakeld.⁸⁷ McRaven bepaalde dat de SEALs maximaal dertig minuten op de compound konden doorbrengen, voordat Pakistaanse veiligheidsdiensten effectief konden reageren. Hier kwam nog tien minuten reservetijd bovenop. De vlucht van Jalalabad naar Abbottabad duurde negentig minuten en kon gezien de operationele eisen niet sneller.

Uitgaande van de ‘officiële’ versie werd de anderhalve minuut niet gehaald. Amerikaanse auteurs schatten dat het doden van Bin Laden vijftien minuten in beslag nam. De resterende tijd werd gebruikt om inlichtingen te verzamelen en om de komst van de Chinook af te wachten. Zodra deze arriveerde, werd de actie afgerond. Al met al waren de SEALs ongeveer 35 minuten op de compound aanwezig, net voordat Pakistaanse veiligheidsdiensten arriveerden.⁸⁸ Sneller was onder de omstandigheden niet mogelijk.

Doelgerichtheid

Bij de operateurs bestond nooit enige twijfel over het te behalen doel. Hoewel de officiële opdracht was om Bin Laden te arresteren en zo nodig te doden, was van meet af aan duidelijk

⁸⁴ Het is niet duidelijk of dit een ‘reguliere’ storing was of dat de CIA hier op de een of andere manier de hand in had. Beide opties zijn geloofwaardig.

⁸⁵ Owen en Maurer, *No Easy Day*, 146-149.

⁸⁶ Idem, 125-127.

⁸⁷ Bowden, *The Finish*, 153-157.

⁸⁸ Hashim, ‘Bin Laden raid reveals “state failure”’.

dat Bin Laden *Neptune Spear* niet zou overleven ‘tenzij hij zich naakt overgaf met zijn handen omhoog’.⁸⁹ Deze operatie was de climax van een jarenlange speurtocht en in deze operatie waren de SEALs meer dan ooit een politiek instrument. Kosten noch moeite werden gespaard om de operatie te laten slagen. Dit blijkt uit de trainingsmogelijkheden voor de commando’s en de enorme hoeveelheid middelen die voor de operatie werden gealloceerd. Het was president Obama zelf die een grootschalig vuurgevecht met Pakistaanse veiligheidstroepen als een acceptabele optie aanvaardde en de uitgebreide inzet van ondersteunend materieel goedkeurde. Met het doden van Bin Laden werd *en passant* de verkiezingsbelofte van zowel oud-president George W. Bush als van Obama zelf ingelost en werd vermoedelijk de wens van veel Amerikanen vervuld.⁹⁰

De SEALs zelf wisten precies wat van hen op welk moment werd verwacht, hetzelfde gold voor de vliegers van de helikopters en voor de snelle reactiemacht. Als de lezing van de meerderheid van de auteurs wordt gevolgd, leidde het neerstorten van de helikopter niet tot het falen van de operatie. Vrijwel meteen werd overgeschakeld op een van de vele *contingency*-plannen. Daarnaast waren de betrokken commando’s goed doordrongen van het feit dat zij maximaal veertig minuten op het complex konden doorbrengen. Het verzamelen van de administratie van Al Qaeda vormde het nevendoeel, maar werd bijtijds door de commandant afgebroken zodat de overgebleven Stealth Hawk nog zijn brandstofpunt kon bereiken, in combinatie met de verwachte Pakistaanse reactietijd.

Voor beide lezingen geldt dat een minimum aan geweld werd toegepast, met name richting omwonenden die kwamen kijken wat al het lawaai te betekenen had. Het Pakistaanse luchtruim werd zo snel mogelijk weer verlaten. De rechtstreekse vlucht van de te hulp geschoten Chinook wijst hier op. De Stealth Hawk maakte eerst een noodzakelijke tankstop bij de tweede Chinook alvorens terug te vliegen naar Jalalabad (hierbij gemotiveerd door het opstijgen van Pakistaanse F-16’s).

4.4. Som der delen

Hoe valt uit bovenstaande het verloop van de operatie te schetsen, aan de hand van het kwetsbare gebied en relatieve overwicht zoals gemunt door McRaven? Als uitgangspunt wordt de oorspronkelijke planning genomen, tezamen met het beoogde einddoel.

⁸⁹ Naylor, *Relentless Strike*, 415-417.

⁹⁰ Govern, ‘Chapter 13: Operation Neptune Spear: Was Killing Bin Laden A Legitimate Military Objective?’, 352.

Zodra de Stealth Hawks Pakistaans luchtruim binnendrongen, bevond *Neptune Spear* zich in een kwetsbare fase. Dit sloeg pas om in een relatief overwicht toen de twee Stealth Hawks zich op korte afstand van de compound bevonden. Het neerstorten van de helikopter deed geen afbreuk aan het relatieve overwicht, omdat alle inzittenden de landing overleefden en de actie zonder problemen konden voortzetten. Dit was te danken aan de hoge mate van geoefendheid en de aandacht die de planners hadden geschonken aan ‘wat als’-scenario’s. Het zuiveren van het complex had geen gevolgen voor het relatieve overwicht. Een kwartier later werd het relatieve overwicht vergroot door het doden van Bin Laden. Gedurende een half uur bleven de SEALs de situatie meester.

Ondertussen beseften lokale autoriteiten steeds meer dat de militairen bij de compound geen eigen eenheden waren. Via een aantal tussenlagen werden telefonisch Pakistaanse F-16’s gealarmeerd. Door deze alarmering verminderde het relatieve overwicht. Alles hing nu af van het bijtijds arriveren van de Chinook. Ondertussen werden belangstellenden op afstand gehouden door de tolk en de hond. Na vertrek nam de kans op het slagen de missie aanzienlijk toe. Het bijtanken van de overgebleven Stealth Hawk verliep volgens planning, maar vergrootte niettemin de kans dat de missie alsnog zou mislukken. Dit omdat het stoffelijk overschot zich in deze helikopter bevond en niet in Pakistaanse handen mocht vallen. Tegelijkertijd waren reeds Pakistaanse F-16’s in de lucht.⁹¹ Na het bijtanken werd de kans op het welslagen van de operatie evenredig vergroot met het naderen van de Afghaans-Pakistaanse grens. Bij het overschrijden hiervan was de missie voltooid. Het verdere vervoer van het lichaam van Bin Laden had op de missie geen invloed.

Heel anders wordt de analyse als de Pakistaanse overheid van meet af aan of vlak voor de operatie op de hoogte was gesteld, het scenario van Hersh. In dat geval werd de aanvalsmacht geen strobreed in de weg gelegd en werd de missie pas kwetsbaar op het moment dat de helikopters zich binnen gehoorsafstand van de compound bevonden, ongeveer twee minuten voor de landing. Toen was het theoretisch mogelijk dat de twee broers met enkele treffers een deel van de SEALs zouden uitschakelen. Met het doden van de broers en daarmee de enige bewaking, werd het relatieve overwicht definitief verkregen. De missie werd voltooid op het moment dat de SEALs Bin Laden doodschoten.

⁹¹ In de bronnen is sprake van een sterke variatie. De een stelt dat de helikopters zich verborgen wisten te houden, de ander dat de helikopters bij het opstijgen van de F-16’s reeds het luchtruim hadden verlaten en weer een ander meent dat de straaljagers ‘precies te laat’ arriveerden.

De haat voor Osama Bin Laden zat bij veel Amerikanen tien jaar na '9/11' nog erg diep. Zo laat een van de auteurs zien die als bron hoogst onbetrouwbaar is, maar wiens dankwoord de moeite van het citeren waard is.

'This book goes out to the brave men and women of the U.S. Military. Your valor and courage make me proud to be an American. Please get home safely. To American Presidents both present and past, I thank you for suffering through suffocating criticism over your foreign policies. Nobody with half a mind doubts your desire to keep America safe from its enemies. Yours is a job only an insane person would want and I very much appreciate all the things that happen in the Oval Office that are far, far beyond my grasp of understanding. And to you, Osama Bin Laden...please enjoy an eternity of having your temperature taken with a pitchfork.'⁹²

⁹² Geciteerd in: M.Y. Nemcoff, *The Killing of Osama Bin Laden. How the Mission to Hunt Down a Terrorist Mastermind was Accomplished* (Los Angeles 2011) 43.

Hoofdstuk 5: Conclusie

De onderzochte casussen leveren een breed beeld op van de prestaties van Amerikaanse SOF-eenheden, afgezet tegen het raamwerk van McRaven en de frictie van Clausewitz. Een onderlinge vergelijking van de operaties levert het volgende op aan constanten en verschillen.

Zowel bij *Gothic Serpent* als *Neptune Spear* was de inzet strategisch van aard. SOF fungeerden als een rechtstreeks instrument van de hoogste beleidsmakers, *in ultimo* de Amerikaanse president.

De individuele kwaliteit van de operateurs stond bij alle operaties als een paal boven water. De intensieve training en selectie wierp zijn vruchten af, of het nu in Grenada, Mogadishu of Abbottabad was.

Toch werden niet alle eenheden ingezet voor de taken waartoe zij getraind waren. Weliswaar is er geen wezenlijk verschil tussen het bevrijden van een gijzelaar of het bevrijden van een politieke gevangene, maar in Grenada werden Delta-operateurs geconfronteerd met een conventionele tegenstander die met luchtdoelgeschut het vuur opende. Door het ontbreken van verrassing en de aanwezige vijandelijke wapens, was het onmogelijk hier een relatief overwicht te behalen. De Delta's en Rangers bestemd voor de overval op de Richmond-gevangenis, werden het slachtoffer van beleidsmakers die in onvoldoende mate 'SOF-minded' waren. De opgelopen frictie, in deze casus veroorzaakt door de non-lineairiteit van conflict, groeide uit tot te grote proporties om te worden overwonnen door een combinatie van elitekrijger, creativiteit en organisatie. Bij de twee andere geanalyseerde SOF-operaties op Grenada blijkt welk verschil technologie kan maken. Bij de radiatoren waren de SEALs niet in staat om verbinding te leggen met de eigen eenheden. Hierdoor konden zij geen versterkingen inroepen, waarna zij zich door de vijandelijke tegenstand terug moesten trekken. Het relatief overwicht ging hier verloren doordat de SEALs geen alternatief middel hadden om om te gaan met de gevolgen van de opgelopen frictie. De SEALs belast met het redden en evacueren van gouverneur Scoon daarentegen, wisten door de combinatie van elitekrijger, flexibiliteit en vooral creativiteit bijtijds luchtsteun in te roepen, waardoor zij misschien niet het initiatief in handen hadden, maar wel controle over de situatie. Dat was onder die omstandigheden het maximaal haalbare. Het SOF-component in *Urgent Fury* had bovenal te lijden onder het gebrek aan inlichtingen en daarmee gepaard gaand een slechte planning. Lokale commandanten hadden moeten beseffen dat bij de Richmond- en de

radiotorencasus de mogelijke kosten niet opwogen tegen de baten zodra relatief lichtbewapende commando's bij daglicht werden ingezet. De SOF-belangen werden hier ondergeschikt gemaakt aan de plannen voor de conventionele landingseenheden. Het is maar helemaal de vraag of alle doelen hier 'SOF-geschikt' waren. SOF-eenheden zijn, in tegenstelling tot hun conventionele collega's, niet of minder geschikt om lang stand te houden tegen een reguliere tegenstander. Gezien de verwachte duur van het conflict en het doel van de operatie, was de radiotoren moeilijk een strategisch doel te noemen, helemaal nadat de betrokken SEALs onderweg de radioboodschap in de helikopter opvingen dat de Amerikaanse invasie inmiddels was begonnen. Het afbreken van de operatie was hier zeker op zijn plaats geweest.

In Somalië werd de *Task Force Ranger* ingezet om een strategisch doel te bereiken. Wat de gebeurtenissen in Somalië sterk negatief heeft beïnvloed, was het feit dat de TFR meerdere weken in de directe nabijheid van de tegenstander opereerde. Dit stelde Aidid in staat om een tegenstrategie te bedenken. Hierdoor was er niet langer sprake van een onorthodox optreden. De Somalische milities bekwamen opmerkelijk snel van de eerste verrassing en wisten de TFR te binden. De gevechten in *downtown* Mogadishu zorgden al snel voor een chronische informatieonzekerheid op alle niveaus. De commandant van het grondkonvooi had er beter aan gedaan om eerst zijn voertuigen terug naar het vliegveld te brengen, gezien het feit dat van verrassing geen sprake meer was en door de ontbrekende bepantsering en zware bewapening het konvooi uiterst kwetsbaar was. In die zin was niet het neerhalen van *Super Six One* fataal voor de operatie, maar de beslissing van de overkoepelende commandant om zijn lichte voertuigen, met daarin de gedetineerden, op een onbekende route te sturen met onbekende tegenstand. Hoewel deze oplossing getuigt van flexibiliteit en creativiteit, sloot die niet aan op de realiteit. Dit toont aan hoe menselijke beperkingen invloed hebben op het verloop van een operatie.

Daar komt bij dat een grotere strijdmacht vatbaarder bleek voor frictie, zeker gezien het feit dat de betrokken eenheden niet op hetzelfde niveau getraind waren. De Rangers waren jonge, lichte elite-infanterie, maar in dit type operatie alleen geschikt om een omgeving af te grendelen. Organiek waren ze hier op ingericht. De Delta's daarentegen waren ervaren militairen die een taakgerichte opleiding hadden ontvangen. Door de omvang van de samengestelde eenheid was frictie onvermijdelijk. Dankzij de factoren elitekrijger en technologisch overwicht konden de eenheden rondom de neergestorte helikopter de milities op afstand houden. De stedelijke bebouwing was een *blessing in disguise*. Aan de ene kant

werd de effectiviteit van vuursteun sterk beperkt, aan de andere kant werden de grote aantallen milities gekanaliseerd, waardoor zij hun numerieke overmacht niet konden uitbuiten.

De overval op Bin Laden gaf McRaven de kans om zijn raamwerk voor het oog van beleidsbepalend Amerika toe te passen. *Neptune Spear* kenmerkte zich door zijn lange voorbereidingstijd en intensieve training vergeleken met de andere twee operaties. De aanvalsmacht was samengesteld uit de beste leden van de Amerikaanse SOF-gemeenschap. De neiging die in Grenada en Mogadishu bestond om elke SOF-eenheid zijn ‘stuk van de taart’ te gunnen, werd hier onderdrukt. Het neerstorten van de helikopter had potentieel desastreus kunnen uitpakken. Owen mag dan wel schamperen over de training voorafgaand aan de operatie, maar dit zorgde er wel voor dat het hele team moeiteloos kon overschakelen op plan B toen de nood aan de man kwam. De voorbereiding vergrootte misschien het aantal variabelen, maar paradoxaal genoeg werden hiermee de mogelijke gevolgen van frictie geminimaliseerd. De Chinooks die het mobiele brandstofpunt vormden, stelden de SEALs in Abbottabad in staat weer veilig weg te komen. In tegenstelling tot de andere operaties, kon hier geen serieuze weerstand verwacht worden van de tegenstander, maar des te meer van de Pakistaanse overheid.

Neptune Spear was een operatie die volgens het boekje werd gepland, voorbereid en uitgevoerd, het boekje van McRaven welteverstaan. De noodlanding van de helikopter was een voorbeeld van de non-lineariteit in een conflict, veroorzaakt door het samenspel van toeval en (on)geluk. Dit werd ruimschoots gecompenseerd doordat het plan in een dergelijke eventualiteit voorzag en door de factoren elitekrijger en creativiteit, aanwezig bij zowel de vliegers als de operateurs. Door de gebruikte technologie werd de informatieonzekerheid tot een minimum teruggebracht. Obama *himself* kon meekijken hoe de operatie zich ontvouwde. Slechts binnenin de gebouwen was geen beeld beschikbaar, ook niet voor McRaven die per slot van rekening de operatie aanstuurde en bij de noodlanding van de helikopter besloot een minimum aan versterkingen te sturen.

Deze operatie was een voorbeeld bij uitstek van SOF die worden ingezet ten bate van nationaal belangen, aangestuurd door *SOF-minded* en *SOF-advised* beleidsmakers die goed op de hoogte waren van de (on)mogelijkheden van SOF.

Frictie bleef in alle operaties een gegeven, maar het optreden van lokale operateurs en commandanten kon het verschil maken tussen overkomelijke en onoverkomelijke frictie, mits

het plan niet vanaf het begin mankementen vertoonde. Bij de overval op de Richmond-gevangenis had een andere manier van optreden, op dat tijdstip, waarschijnlijk niet tot een positiever resultaat geleid. SOF-eenheden zijn door hun omvang wellicht minder gevoelig voor frictie dan conventionele eenheden, maar als de frictie grote proporties aanneemt, zijn de gevolgen voor de missie en voor de operateurs desastreus. Deze casussen tonen aan dat SOF geen wondermiddel zijn, maar alleen in specifieke situaties moeten worden ingezet. Door een eenvoudig plan, strikte geheimhouding en oefening kunnen de omstandigheden een handje worden geholpen. Verrassing, snelheid en doelgerichtheid kunnen de vijand uit zijn evenwicht brengen, maar het is daarbij van het grootste belang te beseffen dat de verrassing maar tijdelijk is. Bij ideale *direct action* operaties, verlaten SOF het krijgstoneel weer net zo snel als dat zij verschijnen. Hiermee buiten zij de combinatie van elitekrijger, creativiteit, flexibiliteit en specifieke inrichting maximaal uit voordat de tegenstander de kans krijgt zich te herstellen en zijn absolute overwicht kan doen gelden.

Literatuurlijst

Abbottabad Commission Report, Al Jazeera.

<http://www.aljazeera.com/indepth/spotlight/binladenfiles/> (geraadpleegd 25 maart 2016).

Adams, T.K., *US Special Operations Forces in Action: The challenge of unconventional warfare* (Londen en Portland 1998).

Adkin, M., *Urgent Fury, the Battle for Grenada* (Londen 1989).

Akers, F.H. Jr., en Singleton, G.B., *Task Force Ranger: A Case Study Examining the Application of Advanced Technologies in Modern Urban Warfare* (Oak Ridge 2000).

Allard, K., *Somalia Operations: Lessons Learned* (Washington DC 1995).

Baxter, P., *Somalia. US intervention, 1992-1994*. Africa@War series 9 (West Midlands en Pinetown 2013).

Bergen, P.L., *Manhunt. From 9/11 to Abbottabad – The Ten-Year Search for Osama Bin Laden* (Londen 2012).

Bolger, D.P. 'Special Operations and the Grenada Campaign' *Militaire Spectator* 158:12 (1989) 570-576.

Bowden, M., *Black Hawk Down* (Londen 2000).

Bowden, M., *The Finish, The Killing of Osama Bin Laden* (New York 2012).

Carruthers, S.L., *The Media at war* (Basinstoke en New York, tweede druk 2011).

Cawthorne, N., *Warrior Elite, 31 Heroic Special-Ops Mission from the Raid on Son Tay to the Killing of Osama Bin Laden* (Berkeley 2011).

Center of Military History, *United States Army United States Forces, Somalia After Action Report and Historical Overview: The United States Army in Somalia, 1992–1994* (Washington DC 2003).

Clausewitz, C. von, *On War [Vom Kriege]* vertaald door M. Howard en P. Paret (eds.) (Princeton 1989).

College Wim Klinkert, Breda, 22 mei 2015.

Couch, D., *The Warrior Elite. The Forging of SEAL Class 228* (New York 2003).

Crowell, F.S., 'Navy SEALs gone wild: publicity, fame, and the loss of the quiet professional'
Day, C.E., 'Critical Analysis On The Defeat Of Task Force Ranger'. MA Thesis (Maxwell Air Force Base 1997).

Dean III, W.T., 'Air Operations in Somalia: "Black Hawk Down" Revisited' in: Dorn, A.W. (ed.), *Air Power in UN Operations. Wings for Peace* (Farnham 2014) 215-229.

- Easley, M.G., 'Survivability On The Island Of Spice: The Development Of The UH-60 Blackhawk And Its Baptism Of Fire In Operation Urgent Fury'. MA Thesis, Fort Leavenworth 2015.
- Ecklund, M., Task Force Ranger vs. Urban Somali Guerrillas in Mogadishu: An Analysis of Guerrilla and Counter guerrilla Tactics and Techniques used during Operation GOTHIC SERPENT, *Small Wars & Insurgencies* 15:3 (2004) 47-69.
- Ecklund, M.V. en McNerney, M.A., 'Personnel Recovery Operations For Special Operations Forces In Urban Environments: Modeling Successful Overt And Clandestine Methods Of Recovery' MA thesis, Naval Post Graduate School (2004).
- Eversmann, M., en Schilling, D., (eds.), *The battle of Mogadishu. Firsthand accounts from the Men of Task Force Ranger* (New York 2004).
- 'Full Committee Hearing On The Lessons Learned As A Result Of The U.S. Military Operations In Grenada. Hearing Before The Committee On Armed Services House Of Representatives Ninety-Eighth Congress Second Session', 24 januari 1984 (Washington 1984) 40-41.
- Gehem, M., e.a., *Special Operations Forces: Schaduwkrijgers in het licht van de toekomst* (Den Haag 2015)
- Glenn, R., en Kingston, G., *Urban Battle Command in the Twenty-First Century* (Santa Monica 2005).
- Govern, K.H., 'Chapter 13: Operation Neptune Spear: Was Killing Bin Laden A Legitimate Military Objective?' in: Finkelstein, C., Ohlin, J., en Altman, A. (eds.), *Targeted Killings: Law and Morality in an Asymmetrical World* (Oxford 2012) 347- 373.
- Gray, C.S., 'Handful of Heroes on Desparate Ventures, When do Special Operations Succeed?' *Parameters* 29:1 (1999) 2-24.
- Haney E., *Delta Force* (Inside Delta Force) vertaald door Wil van der Terp en Lucien Duzee (New York/Antwerpen , tweede druk, 2003).
- Hashim, A., 'Bin Laden raid reveals "state failure", Leaked Report offers scathing assessment of how Al-Qaeda chief was able to evade detection'
<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/07/201379105831620780.html>
 (versie 09.07.2013, geraadpleegd 05.04.2016).
- Hashim, A., 'Military failures revealed by Bin Laden Raid. Leaked Report obtained by Al Jazeera details Pakistan's inability to defend its borders'
<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/07/201371013940370892.html>
 (versie 10.07.2013, geraadpleegd 05.04.2016).

- Hashim, A., 'The Raid: How it happened. The full story of the night Bin Laden was killed, as told by those in the crosshairs'
<http://www.aljazeera.com/indepth/features/2013/07/201378143840337727.html>
 (versie 08.07.2013, geraadpleegd 05.04.2016).
- Hersh, S.M. 'The Killing of Osama Bin Laden' *London Review of Books* 37:10 (2015) 3-12.
- Hicks, M.J., 'Fire in the City. Airpower in Urban, Smaller-Scale Contingencies', MA Thesis (Maxwell Air Force Base 1999).
- Isby, D.C., *Leave No Man Behind. Liberation and Capture Missions* (Londen 2004).
- Karcher, T.M., 'Understanding the "Victory Disease", from the Little Bighorn, to Mogadishu, to the Future.' Monografie School Of Advanced Military Studies (Fort Leavenworth 2003).
- Kleffner, J.K., 'Chapter 25, Operational Detention and the Treatment of Detainees' in: Gill, T.D. en Fleck, D. (eds.), *The Handbook of the International Law of Military Operations* (Oxford 2011) 465-479.
- Kreisher, O., 'Operation Urgent Fury- Grenada' *Leatherneck* 86: 10 (2003) 28-33.
- Kulish, N, Drew, C. en Naylor, S.D., 'A rift as some Navy SEALs cash in' *International New York Times* (04.04.2016).
- Lewis, P., 'Revisiting The Grenada Invasion: The OECS' Role, And Its Impact On Regional And International Politics' *Social and Economic Studies* 48:3 (1999) 85-120. MA Thesis, Naval Postgraduate School (2015).
- Lubin, G. en Badkar, M., 'CIA Reveals Diagrams and Aerial Photos Of the Bin Laden Compound' *Business Insider* 02.05.2011. <http://www.businessinsider.com/satellite-images-of-bin-ladens-compound-2011-5?IR=T> (versie 02.05.2011, geraadpleegd 25.04.2016)
- Matray, J.I., 'Black Hawk Down' *The Journal of American History* 89:3 (2002) 1176-1177.
- Mazzetti, M., Cooper, H., en Baker, P., 'Behind the Hunt for Bin laden' *New York Times* 02.05.2011.
- McGormack, T. en Oswald, B.M., 'Chapter 24, The Maintenance of Law and Order in Military Operations' in :Gill, T.D., en Fleck, D. (eds.), *The Handbook of the International Law of Military Operations* (Oxford 2011) 445-463.
- McNab, A., *Bravo Two Zero* [Bravo Two Zero- The True Story of an SAS patrol behind enemy lines in Iraq] vertaald door Pieter Verhulst (Utrecht 2010 [1993])
- McNab, C., *America's Elite. US Special Forces from the American Revolution To The Present Day* (Oxford en Long Island City 2013).

- McRaven, W.H., *Spec Ops. Case studies in Special Operations Warfare: Theory and Practice* (Novato 1995).
- Murray, W., 'Thoughts on military history and the profession of arms' in: W. Murray en R.H. Sinnreich (eds.), *The Past as Prologue: The Importance of History to the Military Profession* (Cambridge 2006) 78-92.
- Naylor, S., *Relentless Strike, The Secret History of Joint Special Operations Command* (New York 2015).
- Nemcoff, M.Y., *The Killing of Osama Bin Laden. How the Mission to Hunt Down a Terrorist Mastermind was Accomplished* (Los Angeles 2011).
- Neville, L., *Special Operations Forces in Afghanistan. Elite 163* (Oxford en New York 2008).
- Osinga, F., 'The Rise of Military Transformation' in: T. Terriff, F. Osinga en T. Farrell (eds.), *A Transformation Gap? American innovations and European Military Change* (Stanford 2010) 14-34.
- Owen, M. en Maurer, K., *No Easy Day. The Firsthand Account of the Mission that killed Osama Bin Laden, The Autobiography of a Navy SEAL* (New York 2012).
- Panzeri, P.F. Jr., *Killing Bin Laden. Operation Neptune Spear 2011* (Oxford en New York 2014).
- Pfarrer, C., *SEAL Target Geronimo, The inside Story of the Mission to Kill Osama Bin Laden* (New York 2011).
- Raines, E.F. Jr., *The Rucksack War. US Army Operational Logistics in Grenada, 1983* (Washington 2010).
- Robinson, L., 'The Future of US Special Operations Forces.' Council of Foreign Relations, Council Special Report No. 66 (2013).
- Sangvic, R.N., 'Mogadishu, Anatomy of a Failure'. Thesis School of Advanced Military Studies (Fort Leavenworth 1998).
- Spulak, R.G. , Jr., *A Theory of Special Operations: The Origin, Qualities, and Uses of SOF* (Hurlburt Field 2007).
- Stevenson, J., *Losing Mogadishu. Testing US Policy in Somalia* (Annapolis 1995).
- Stewart, R.W. *Operation Urgent Fury, the invasion of Grenada, October 1983* (Center of Military History 1997).
- Tovy, T., 'Are the Principles of War Applicable to Special Task Forces? Gothic Serpent Re-examined' *The RUSI Journal* 154:2 (2009) 56-62.
- Wallace, D.A., 'Operation Neptune's Spear': The Lawful Killing of Osama Bin Laden' *Israel Law Review* 45:2 (2012) 367-377.

White, A., 'Special Operations in Recent Areas of Conflict' *Military Technology* 40:3 (2016) 12-18.

Winters, E.G. en Paro, K.A., 'The Misuse of Special Operations Forces' (Naval Postgraduate School Monterey, Californië 1994).

Yarger, H.R., *21st Century SOF: Toward an American Theory of Special Operations* (MacDill Air Force Base 2013).